

HAKSIZ PROTESTO

Mustafa Sencer KARA*

ÖZET

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Kambiyo Senetleri"ne ilişkin hükümleri içerisinde protesto, poliçe hükümlerinde düzenlenmiştir (TTK m.714-722). Poliçenin protestosuna ilişkin hükümlerde, protestonun süresi, şartları, düzenlenme usulü, içinde yer alması gereken kayıtlar açıklanmıştır. Bu hükümlere aykırı düzenlenen veya yanlış bilgiler içeren protestolar, aynı zamanda gerçekte borçlu olmayan veya kambiyo ilişkisinde yer almayan kişilerin zararına yol açıyorsa "haksız protesto" olarak nitelendirilir.

Başvuru hakkının kullanılmasına yönelik olarak düzenlenen protesto, protesto muhatabının düzenlediği veya kabul ettiği senedi ödemede sıkıntıya düştüğünü, kambiyo taahhüdünü yerine getirmediğini veya getiremediğini tespit etmektedir. Protestonun Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'ne bildirilmesi ile senedin ödenmesinden sorumlu olanın ticarî itibarı zedelenmektedir. Gerçekte borçlu olmayan veya kambiyo ilişkisinde yer almayan kişilerin zararına yol açan haksız protesto çekilmesi sebebiyle ticarî itibarı zedelenen kişinin tazminat hakkının doğduğu kabul edilir.

Türk Ticaret Kanunu'nda haksız protesto düzenlenmemiş olmasına rağmen, doktrinde tartışılmış ve yargı kararlarına da konu olmuştur. Bu çalışmada haksız protesto kavramı, uygulamada görülen ve yargı kararlarına konu olan haksız protesto halleri, ticarî itibar kaybı ve tazmini, tedbir yoluyla protestonun durdurulması konuları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo Senetleri, Haksız Protesto, Sakat Protesto, Ticarî İtibar, İhtiyati Tedbir

UNFAIR PROTEST

ABSTRACT

A protest, as a part of the provisions of bills of exchange in Turkish Commercial Law, is regulated in policy provisions (TTK m.714-722). The duration of a protest, its terms, procedure of regulation and the records to be included are specified in the provisions regarding the protest of a policy. If any protests that are regulated against these provisions or those that contain false information cause harm to those who aren't actually in debt or not in a commercial exchange relationship, they are called 'unfair protest'.

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ABD Öğretim Üyesi

The protest issued for the use of right to application determines that addressee of the protest has difficulty in paying the bill that he has issued or accepted, doesn't fulfil exchange undertaking or fails to do so. Upon the protest being notified to The Banks Association of Turkey Risk Center, it causes harm to the commercial standing of the one who is liable for the payment of the bill. It is an accepted fact that those who are, as a matter of fact, not in debt or not in a commercial exchange relationship, are harmed by the loss of their commercial standing due to unfair protest, and hence gains right to compensation.

Although the unfair protest is not regulated in Turkish Commercial Law, it has been discussed within the doctrine and also mentioned in verdicts. In this article, the term unfair protest, cases of unfair protests that have been encountered in practice and mentioned in verdicts, the loss of commercial standing and its compensation, and interruption of the protest by means of measures are analysed.

Keywords: *Bills Of Exchange, Unfair Protest, Unsound Protest, Commercial Standing, Provisional Measure*

I. GENEL OLARAK

Kambiyo senetlerinin düzenlenmesi, kabulü, cirosu gibi işlemlerin yapıma usulü ve geçerliliği Türk Ticaret Kanunu'nda bazı şekil şartlarına bağlanmıştır. Kanunda aranan şekil şartlarına uyulmaması, yapılan işlemin geçersizliğine ya da farklı sonuçlar doğurmasına neden olur. Bu yönüyle kıymetli evrak hukuku, şekle özel önem veren bir hukuk dalıdır. Yapılma usulü ve geçerliliği bakımından önem taşıyan, kambiyo senetleri ile ilgili işlemlerden birisi de “protesto”dur.

Protesto, Latince “alenen beyan etmek, bildirmek, ihtar etmek” anlamında “protestare” fiilinden türemiştir¹. Türk Hukuku'nda genel anlamıyla protesto, menfi veya müspet bir edimin ifasına davet, tazminat talebi, karşı tarafın taleplerinin reddi gibi amaçlarla noter vasıtasıyla gönderilen tek taraflı bir irade açıklamasıdır². Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanmamış olan protesto, kıymetli evrak hukukunda ve kambiyo senetleri uygulamasında, genellikle iki anlamda kullanılmaktadır. Protestonun birinci anlamı, başvuru borçlularına karşı başvuru hakkının kullanılabilmesi için senedin kabul edilmemesi veya ödenmemesi hallerinin tespiti ve ispatı amacıyla noter

¹ KALPSÜZ, s.9; KARAYALÇIN, s.202; ALTUN, s.62, dn.1; GÜRBÜZ, s.151; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.401; AYDINALP, s.659; DOMANIÇ, s.288-289.

² İNAN, s.833; DOMANIÇ, s.289; GÜRBÜZ, s.151; AYDINALP, s.659.

tarafından düzenlenen resmi nitelikte bir belge olmasıdır³. Diğer anlamı ile protesto, senedin kabul edilmek veya ödenmek üzere borçlusuna ibrazı veya ibrazına teşebbüs edilmesi halinde, senedin kabul edilmemesi veya ödenmemesi, borçlunun ödeme yerinde bulunmaması veya ticaret yeri veya konutunun belirlenmemesi hallerinin noter tarafından düzenlenen resmi bir belge ile tespiti işlemidir⁴.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Kambiyo Senetleri"ne ilişkin hükümleri içerisinde protesto, poliçe hükümlerinde düzenlenmiştir (TTK m.714-722). Bononun niteliğine aykırı düşmemesi kaydıyla, poliçenin protestosuna ilişkin hükümler bono hakkında da uygulanır (TTK m.778/1,d). Hakeza poliçenin protestosuna ilişkin TTK m.715 ilâ 717 ve 719 ilâ 721. maddeleri çek hakkında da geçerlidir (TTK m.818/1,ı).

Poliçenin protestosuna ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun hükümlerinin bir kısmı, protestonun süresi ve şartları (TTK m.714), düzenlenme usulü (TTK m.715, 717-720) ve protesto içinde yer alması gereken kayıtlara (TTK m.716) ilişkindir. Poliçenin protestosuna ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen bu hükümlere aykırı olarak düzenlenen veya yanlış bilgiler içeren protestolar, etkileri bakımından "sakat protesto" ve "haksız protesto" olarak ifade edilmektedirler. Türk Ticaret Kanunu'nda sakat protesto düzenlenmiş olmasına rağmen (TTK m.721), haksız protestoya ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak uygulamada rastlanan haksız protesto halleri, yargı kararlarına da konu olmaktadır.

II. HAKSIZ PROTESTO KAVRAMI

Sakat protesto ile haksız protesto farklı anlamları olan iki ayrı kavramdır. Türk Ticaret Kanunu'nun protestoya ilişkin hükümlerine aykırı düzenlenmiş bir protesto, hem sakat protesto, hem haksız protesto niteliğinde olabilir. Fakat her sakat protesto, haksız protesto niteliğinde olmayabileceği gibi, her haksız protesto da sakat protesto niteliğinde olmayabilir. Her iki kavram arasında ayrımın yapılması bakımından, haksız protesto kavramından önce sakat protestonun açıklanmasında yarar vardır.

³ BOZER/GÖLE, s.124; BOZGEYİK, s.107; ERTEKİN/KARATAŞ, s.461; GÜRBÜZ, s.151-152; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.401; KARAYALÇIN, s.203; ÖZTAN, s.146; ÖZBEK, s.69.

⁴ ZEYNELOĞLU, s.8; KALPSÜZ, s.9; POROY, s.408; POROY/TEKİNALP, s.234; DOMANIÇ, s.289; PULAŞLI, s.163; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s.204. TTK 714/1'e göre, "Kabul etmemenin veya ödememenin, kabul etmeme veya ödememe protestosu denilen resmî bir belge ile belirlenmesi zorunludur". TTK 714/1'de "belirlemeden" söz edilmesi sebebiyle, protesto "ihtar" değil, "tespit" niteliği taşımaktadır.

Sakat protesto, Türk Ticaret Kanunu'nun 721. maddesinde "sakat protesto" madde başlığı altında düzenlenmiştir. Bu hükme göre, noter tarafından düzenlenen ve imza edilen protestonun kanuna uygun olarak düzenlenmemesi veya protesto içindeki bazı kayıtların yanlış olması halinde sakat protesto söz konusu olur. Kanuna uygun düzenlenmese veya yanlış kayıtlar içerse de, sakat protesto geçerli sayılır (TTK m.721/1).

Poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde, hamilin bu durumu resmi belge niteliğinde "kabul etmeme protestosu" veya "ödememe protestosu" ile belgelemesi zorunludur (TTK m.714/1). Hamilin, başvurma hakkını kullanabilmesi için, poliçenin kabul edilmediğinin ve ödenmediğinin tespiti amacıyla, protesto yerine başvurabileceği başka alternatif hukuki imkân bulunmamaktadır⁵. Bu nedenle noterin kusuru ile protestonun kanuna uygun düzenlenmemesi veya yanlış kayıtlar içermesi sebebiyle hamilin başvurma hakkının kaybolması istenmemiş⁶; TTK m.721/1 hükmünde sakat da olsa düzenlenen protestonun geçerli olduğu ifade edilmiştir⁷.

Her ne kadar sakat protesto geçerli kabul edilse de, protestonun kanuna uygun düzenlenmemesi veya protesto içindeki kayıtların yanlış olması sebebiyle, bu protestoyu düzenleyen noter hakkında disiplin hükümleri uygulanır (TTK m.721/2)⁸. Noterin, eksik veya yanlış protesto düzenlemesi sebebiyle gerek mesleki disiplin (NK m.125 vd.), gerekse hukuki sorumluluğuna (NK m.162) gidilebilir⁹.

⁵ KALPSÜZ, s.9; BOZGEYİK, s.108; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s.204; DEMİRKAPI, s.24.

⁶ AYDINALP, s.695; CAN, s.114; ÖZTAN, 1997, s.735; KARAYALÇIN, s.206; DEMİRKAPI, s.52.

⁷ "...6-T.T.Kanununun 633. Maddesinde noter tarafından imza edilen protestonun kanuna uygun olarak tanzim edilmediği veya içindeki kayıtlar yanlış olduğu takdirde dahi geçerli olacağı belirtilmektedir. Bununla beraber bu geçerlilik 642. maddede öngörülen cirantalara, keşideciye ve diğer borçlulara karşı hamilin haiz olduğu hakların kaybolmamasını temin ve tedavül eden kıymetli evraka dayanan alacak hakkının korunması ve bu yönden çıkacak ihtilafları önleme amacını taşır." (Y.11.HD., T.30.04.1975, E.1975/736, K.1975/3069) (DOĞANAY, s.25).

⁸ KARAYALÇIN, Türk Ticaret Kanunu'nun protestoya ilişkin hükümlerine aykırı bütün protestolar "sakat" ve dolayısıyla geçerli kabul edilse, noterin hukuki sorumluluğunun da bulunmayacağı ifade etmiştir. KARAYALÇIN, s.207.

⁹ Noterin sakat protesto sebebiyle sorumlu tutulması için, protestonun kanuna uygun düzenlenmemesi veya yanlış kayıtlar içermesi, bir zararın doğması, noterin kusurlu olması ve zarar ile noterin kusurlu davranışı arasında illiyet bağının bulunması gerekir. KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.297.

TTK m.721/1 hükmü lâfzî yorumlanacak olursa, noterin düzenleyip imzaladığı her protesto belgesi, TTK m.714-719'da öngörülen şartları taşımaya veya içerdiği kayıtlar yanlış da olsa, geçerli kabul edilebilecek, tarafları bağlayacak, muhatabı temerrüde düşürecek, hamilin başvuru haklarını kullanmasını sağlayacaktır¹⁰. Maddenin bu şekilde yorumlanması halinde, tarafların isim veya ticaret unvanlarını göstermeyen, ibraz yer ve zamanını belirtmeyen, muhatabın kısmi ödeme teklifini içermeyen noter imzalı her protestoyu geçerli kabul etmek gerekecektir¹¹. Bu yorum tarzı, gerek protesto usulü ve şartlarına ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri, gerekse de protesto işleminin amacı ile çelişmektedir¹². Dolayısıyla, TTK m.721/1 hükmünün lâfzî olarak yorumlanması ve uygulanması mümkün değildir¹³.

Kambiyo senetlerinin geçerli kabul edilebilmeleri için bazı unsurların zorunlu tutulması gibi (TTK m.671, 672, 776, 777, 780, 781), geçerli bir protestonun da kanunda öngörülen usule uygun olması ve zorunlu kayıtları içermesi gerekmektedir (TTK m.716). Protestonun geçerliliği belirlenirken, kanuna aykırılığın derecesi ve eksik veya yanlış kaydın ne olduğunun incelenmesi şarttır¹⁴. Protesto belgesinde esaslı sayılabilecek unsurlar eksik olsa veya esaslı unsurlar bulunmasına rağmen yanlış olsa, TTK m.715 ve 716'ya aykırı olması sebebiyle bu protesto geçersiz kabul edilmelidir¹⁵. Protestoda tali sayılabilecek, protestonun amaç ve niteliğini zedelemeyecek

¹⁰ KARAYALÇIN, s.206; DOMANIÇ, s.293; KINACIOĞLU, s.192; GÜRBÜZ, s.182; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.437; BOZGEYİK, s.149; DEMİRKAPI, s.52.

¹¹ "Ödememe protestosunun geçerli olabilmesi için noter tarafından düzenlenip imza edilmiş olması şarttır. Noter tarafından imza edilen protesto, TTK'nun 628inci maddesindeki unsurları tamamen muhtevi olmasa dahi yine geçerlidir. Şayet noterin bir ihmali mevcutsa bu husus durumu etkilemeyecek ancak noter aleyhine –hakkı ziya uğrayan tarafından- tazminat davası ikamesine veya disiplin kovuşturması talebine imkân verir". (Y.İc.İf.D., T. 28.12.1967, E.12327, K.12310) (DOĞANAY, Şerh, s.1530).

¹² KARAYALÇIN, s.206; DOMANIÇ, s.293; ÖZTAN, 1997, s.736; GÜRBÜZ, s.182; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.437; BOZGEYİK, s.150; DEMİRKAPI, s.53. KARAYALÇIN'a göre, eğer kanuna uygun düzenlenmeyen her protesto, noterin imzasını taşıması kaydıyla geçerli kabul edilse, protesto usulüne ilişkin hükümlerinin (TTK m.714-719) kanuna neden konulduğunun sorulması gerekir. KARAYALÇIN, s.206.

¹³ DOMANIÇ, s.293.

¹⁴ ERİŞ'e göre, "...bu sakatlığın, eş deyişle eksiklik durumunun sınırı nedir? Sakatlığın sınırı bakımından objektif bir ölçü koymak olanaksızdır. Kanımızca, sakatlığın sınırı her olay göz önüne alınarak takdir ve ona göre belirlemek gerekecektir..." ERİŞ, s.362.

¹⁵ ÖZTAN, 1997, s.736; KAYAR, s.650-651; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.297; BOZGEYİK, s.150; KARAYALÇIN, s.207; DOMANIÇ, s.293; DEMİRKAPI, s.53. BAŞBUĞOĞLU, eksik veya yanlış olması protestonun geçersizliğine sebep olacak esaslı unsurlara "senedi düzenleyeninin veya muhatabının belli olmaması"nı örnek olarak göstermiştir. BAŞBUĞOĞLU, s.855.

unsurların bulunmaması veya yanlış olması halinde, bu protesto TTK m.721/1 gereği geçerli sayılmalıdır¹⁶.

6102 sayılı TTK m.721/1 hükmü, 6762 sayılı Mülga TTK m.633/1'in sadeleştirilmiş tekrarından ibarettir. 6762 sayılı Mülga Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde, 633/1 maddede düzenlenen sakat protestoları geçerli olacağına ilişkin hükmün çok tehlikeli ve çoğunlukla da uygulanmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir¹⁷. Protestonun düzenlenme usul ve şartları ile çelişen nitelikteki bu hükmün kanun değişikliği ile düzeltilmesi gerektiği savunulmuştur¹⁸. Buna rağmen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda aynı hükmün değiştirilmeksizin korunduğu ve halen kanunun protestoya ilişkin hükümleri ile olan çelişkinin sürdüğü görülmektedir.

Protestonun, kanunda öngörülen usule uygun düzenlenmemesi veya içerdiği bilgilerin yanlış olması halinde, borçlu ya da senetle ilgisi olmayan kişilerin, kanuna aykırı düzenlenen bu protestodan dolayı zarar görmesi mümkündür. Protesto, kanunda öngörülen usule uygun olarak hazırlanmış ve içerdiği kayıtlar doğru olsa bile, iyi niyet kurallarına aykırı olarak kambiyo senesinde görünen veya görünmeyen kişilerin zararına düzenlenmiş de olabilir. Kanuna aykırı düzenlenen veya yanlış bilgiler içeren, bu nedenle de gerçekte borçlu olmayan veya kambiyo ilişkisinde yer almayan kişilerin zararına yol açan protestolar "haksız protesto" olarak nitelendirilmektedir.

Başvuru hakkının kullanılmasına yönelik olarak düzenlenen protesto, protesto muhatabının düzenlediği veya kabul ettiği senedi ödemede sıkıntıya düşüğünü, kambiyo taahhüdünü yerine getirmediğini veya getiremediğini tespit etmektedir. Düzenlenen protestonun, ayrıca Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'ne bildirilerek alenileştirilmesi ile senedin ödenmesinden sorumlu olanın ticari itibarı zedelenmektedir. Protesto muhatabının ticari çevresinden gördüğü itibar azalmakta, bankalar ile üçüncü kişiler nezdindeki

¹⁶ ÖZTAN, 1997, s.736; KAYAR, s.651; KARAYALÇIN, s.206; KINACIOĞLU, s.192; DOMANIÇ, s.293-294; BOZGEYİK, s.150; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.297; GÜRBÜZ, s.182; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.437; DEMİRKAPI, s.53. BAŞBUĞOĞLU, eksik veya yanlış olması protestonun geçersizliğine sebep olmayacak tali unsurlara "ibraz yer ve zamanının gösterilmemesi, ödemeye davet yapıldığının belirtilmemesi"ni örnek olarak göstermiştir. BAŞBUĞOĞLU, s.855. DOMANIÇ'e göre muhatap "Rıza Yaman Koll. Şti." olmasına rağmen, protestoda "Rıza Yaman Ltd. Şti." olarak gösterilmesi protestonun geçerliliğine etki etmeyen tali bir unsurdur. DOMANIÇ, s.294.

¹⁷ DOMANIÇ, s.294.

¹⁸ ÖZTAN, 1997, s.736; KARAYALÇIN, s.207; GÜRBÜZ, s.182; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.437.

kredisi tükenmektedir¹⁹. Başvuru şartlarının gerçekleşmemesine rağmen, iyi niyet kurallarına aykırı olarak protesto çekilmesi ya da kanunda öngörülen usule aykırı düzenlenen veya yanlış kayıtlar içeren protesto işlemleri, borçlu ya da üçüncü kişinin telafisi zor zararlar görmesine neden olabilir. Bu tür haksız protestolar nedeniyle ticari itibarı sarsılan protesto muhatabının tazminat hakkı doğduğu kabul edilmektedir²⁰.

Her ne kadar haksız protesto Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemiş olsa da, doktrinde tartışılmış ve yargı kararlarına da konu olmuştur. Haksız protesto hususunda düzenlemenin bulunmaması, haksız protesto sebebiyle mağdur olan kişinin bu duruma katlanması gerektiği şeklinde yorumlanamaz, bu hususta kanunda bilinçli bir boşluk olduğu savunulamaz²¹. Haksız protesto, aynı zamanda bir haksız fiil hali olması sebebiyle, protesto muhatabı uğradığı zarar sebebiyle, TBK m.49 hükmüne göre zararını tazmin ettirebilir²².

Doktrinde bazı haksız protesto tanımlarına rastlamak mümkündür. Öztan'a göre, *“maddi hukuk yönünden hakkı olmadığı halde veya dürüstlük kurallarına (objektif iyiniyet kurallarına) aykırı surette düzenlenen ve borçlu veya senetle ilgisi bulunmayan kişilerin zarara uğramasına yol açan protestoları, “haksız protesto” olarak nitelemek mümkündür”*²³. Gürbüz'e göre, *“haksız protesto, maddi hukukun protesto ile ilgili hükümlerine ya da nesnel iyi niyet kurallarına aykırı biçimde düzenlenip borçlu ya da senetle ilgisi olmayan kişinin zararına neden olan protestodur”*²⁴. Kaya'ya göre, *“Sadece gereksiz yere protesto çekilmesi veya aynı zamanda bu protestonun T.C.Merkez Bankasına bildirilip bu bankanın bülteninde yer alması ile, kişinin mal ve/veya kişilik hakları ihlal edilmiş yani haksız fiile maruz bırakılmışsa haksız protesto söz konusudur”*²⁵. Demirkapı'ya göre ise, *“Gerçekte borçlu olmayan ve kambiyo ilişkisi dışında bulunan kişi aleyhine düzenlenen protesto “haksız protesto” olarak isimlendirilir”*²⁶. Kanaatimizce “haksız protesto”, kanunda öngörülen usule aykırı düzenlenerek veya yanlış bilgiler içererek,

¹⁹ BOZGEYİK, s.144-145.

²⁰ ÖZTAN, s.163; PULAŞLI, s.163; BOZGEYİK, s.145-146; ERTEKİN/KARATAŞ, s.472-473; GÜRBÜZ, s.184; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.439-443.

²¹ KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.296; DEMİRKAPI, s.49.

²² KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.296.

²³ ÖZTAN, s.163.

²⁴ GÜRBÜZ, Seminer, s.358.

²⁵ KAYA, s.24-25.

²⁶ DEMİRKAPI, s.49.

dürüstlük kurallarına aykırı biçimde gerçekte borçlu olmayan veya kambiyo ilişkisi içinde yer almayan kişilerin zarar görmesine neden olan protestodur.

III. BAŞLICA HAKSIZ PROTESTO HALLERİ

Haksız protesto hallerini sayma suretiyle sınırlandırmak mümkün değildir. Kanunda öngörülen usule aykırı düzenlenmiş veya yanlış bilgiler içeren, borçlu veya üçüncü kişilerin zararına yol açan her protesto haksız sayılır. Yargıtay kararlarına konu olmuş ve uygulamada görülebilecek haksız protesto hallerine şunlar örnek olarak verilebilir:

A. Kambiyo Senedi Niteliği Taşımayan Senetler İçin Protesto Düzenlenmesi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabının “Kambiyo Senetleri” başlıklı dördüncü kısmında “poliçe, bono ve çek” düzenlenmiştir. Kambiyo senetlerinin ortak özelliklerinden birisi, sıkı şekil şartlarına tabi olmalarıdır. Kambiyo senedinin geçerli olabilmesi için, poliçe, bono ve çek için aranan asgari şekil şartlarının kanunda belirtildiği gibi senede yazılması zorunludur (TTK m.671, 672, 776, 777, 780, 781). Aksi halde düzenlenmek senet kambiyo senedi vasfını taşımaz.

Geçerli bir poliçenin düzenlenebilmesi için, poliçenin metninde “poliçe” kelimesini veya senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa, o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi, ödeyecek olan kişinin, “muhatabın” adını, vadeyi, ödeme yerini, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, düzenlenme tarihini ve yerini, düzenleyenin imzasını içermesi gerekir (TTK m.671). Bu sayılan unsurları içermeyen ve alternatif unsurları da bulunmayan poliçe geçerli değildir (TTK m.672). Kambiyo senedi (poliçe) sayılmayan bu senet sebebiyle düzenlenecek protesto da haksız protesto sayılır²⁷. Uygulamada

²⁷ BOZGEYİK, s.147; GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444; KAYA, s.29-30. “...iddia, savunma, ihtiyati tedbir ve tespit dosyaları, Ticaret Sicil Memurluğunun cevabı ile toplanılan deliller dayanak yapılarak, davacının tacir olduğu sübuta ermediğinden ticari itibarının sarsılması söz konusu olmadığı, davacı tarafından düzenlenen senedin kambiyo senedi niteliğinde olmadığı, ademi tediye protestosunun ise ödenmeyen kambiyo senetleri için geçerli olduğu, bu itibarla senedin protesto edilmemesi gerekirken her ne kadar protesto edilmişse de, davacının senedin kambiyo senedi olmadığını mahkemece tespit ettirmesine ve protesto edilmemesi için tedbir kararı da almasına rağmen, bunu infaz ettirmeyerek ödenmeyen senedin protestoya bizzat sebebiyet verdiği gerekçesiyle, davalı Rasih hakkındaki davanın istima kabiliyeti bulunmadığından reddine, diğer davalı banka aleyhine açılan davanın da feragat sebebiyle reddine karar verilmiştir”. (Y.11. HD., T.4.12.1984, E.5384, K.6019) (ERTEKİN/KARATAŞ, s.490-491.)

kambiyo senedine lehtarın adı veya ticaret unvanının değil de, işletme adının yazıldığı²⁸, düzenleme tarihinin bulunmadığı, senet bedelinin ödenmesinin şarta bağlandığı, vb. hallerde geçerli bir kambiyo senedinin bulunmaması sebebiyle, bu senedin ödenmediği gerekçesiyle düzenlenecek protesto da haksız sayılır. Kambiyo senedi sayılmayan bu senet sebebiyle düzenlenecek protestodan düzenleyen ve noter müteselsil sorumludur²⁹.

B. Hatır Senedi İçin Protesto Düzenlenmesi

Gerçekte borçlu olmayan bir kişinin, senet alacaklısının kredi almasını sağlamak veya mali durumunu olduğundan daha iyi göstermek amacıyla düzenlediği, karşı tarafın da bu senede dayanarak (düzenleyen veya kabul eden) senet borçlusundan talepte bulunmamayı veya senedi tedavüle çıkarmamayı taahhüt ettiği senetler, “hatır senedi” olarak adlandırılmaktadır³⁰. Hatır senedinin dayanağını hatır anlaşması oluşturur. Bu anlaşma gereğince lehine senet düzenlenen ve senet alacaklısı görünen kişi, senet borçlusundan ödeme talebinde bulunmamayı taahhüt eder³¹. Hatır anlaşması sadece bu anlaşmanın taraflarını bağlar. Bu nedenle görünüşte borçlu ile alacaklı arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine bakılmaksızın, hatır senedi iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından normal bir kambiyo senedinin hüküm ve sonuçlarını doğurur³². Senedin hatır senedi olduğu def’i, sadece hatır anlaşmasının karşı tarafına ve durumu bilen alacaklıya karşı ileri sürülebilir³³.

Hatır senetleri tedavül amacı taşıyan ve taşımayan olarak farklılık gösterir. Kredi sağlamaya yönelik tedavül amacıyla düzenlenen hatır senetleri geçerli kabul edilmekle birlikte, tedavül amacı taşımayan hatır senetleri muvazaa nedeniyle hükümsüz sayılmaktadır³⁴. Düzenlenen senedin hatır

²⁸ KAYA, s.30.

²⁹ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

³⁰ İNAN, Hatır Senedi, s.64-65; ÖZTAN, 1997, s.1010; TÜRK, s.372. İNAN’a göre hatır senetleri, “öyle poliçe ve bonolardır ki, senette borçlu olarak görünen şahıs, senette yazılı meblağın bizzat kendi mamelekinden ödenmesini mucip bir borcu olmadığı halde senet alacaklısının nakdi kredi temin etmesini veya mali durumunu olduğundan daha iyi göstermesini mümkün kılmak için bu senedi tanzim etmeyi veya kabul etmeyi, karşı taraf da bu senede dayanarak borçludan talepte bulunmamayı ve ayrıca senet meblağını ödemesi için senet borçlusuna temin etmeyi veya senedi tedavüle çıkarmamayı taahhüt etmiştir”. İNAN, Hatır Senedi, s.64-65.

³¹ İNAN, Hatır Senedi, s.64-65; ÖZTAN, 1997, s.1010; TÜRK, s.372-373.

³² KINACIOĞLU, s.97.

³³ YILMAZ, s.231.

³⁴ OKTAY, s.362; İNAN, Hatır Senedi, s.118; ÖZTAN, 1997, s.1011; TÜRK, s.373.

senedi olduğunun ispat edilmesi halinde³⁵, lehine kredi sağlamak amacıyla senet düzenlenen ve alacaklı görünen kişinin, senedin ödenmediğine ilişkin çekeceği protesto, haksız protesto niteliğindedir³⁶. Kredi sağlama amacıyla lehine senet düzenlenen kişinin, düzenleyene karşı protesto düzenlemesi hatır anlaşmasına ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder. Hatır senedi devredilecek olursa, iyi niyetli hamil tarafından çekilecek protesto, haksız protesto olarak nitelendirilemez. Senedi düzenleyen, senedi devralan hamilin düzenleyeninin zararına senedin hatır senedi olduğunu bilerek devraldığını ispatlayabilirse³⁷, hamil tarafından çekilen dürüstlük kurallarına aykırı protesto da haksız protesto sayılmalıdır. Hatır senedini düzenleyen kişinin ticari itibarının zedelenmesi sebebiyle protestoyu düzenleyen kişi haksız protestodan sorumludur³⁸. Noter, senedin hangi amaçla düzenlendiğini bilemeyeceği için bu protestodan da sorumlu tutulamaz.

C. Bedeli Tahsil Edilmiş veya Ödenmesi Kabul Edilmemiş Senet İçin Ödememe Protesto Düzenlenmesi

Kambiyo senedinin borçlusu, senedin teslimi karşılığında ödeme yapmakla yükümlüdür (TTK m.646/1). Ödeme yapacak kişi, senedin iadesi ile birlikte, ibra şerhinin yazılmasını da isteyebilir (TTK m.709/1; 778/1,c; 818/1,h). Senet bedeli ödenirken, senet geri alınmaz ve üzerine de ibra şerhi konulmazsa, iyi niyetli hamile karşı ödeme def'inde bulunulamaz. Senedin

³⁵ “Davacı Komandit şirket, keşidecisi olduğu 15.7.1986 tanzim tarihli 25.000.000.-TL. 'lık bononun hatır bonosu olduğunu, ana sözleşmenin 11. maddesine göre, hatır bonosu verilemeyeceğini, temsilcisinin yetkisini kötüye kullandığını iddia ederek, söz konusu bono ile borçlu olmadıklarının tespitiyle iptaline karar verilmesini istemiştir. HUMK.nun 290 ıncı maddesi hükmüne göre, senede bağlı olan her çeşit iddiaya karşı def'i olarak ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemlerin yazılı delille ispatı gerekir. Bu itibarla davacının bononun hatır bonosu olduğu yolundaki iddiasını yazılı delille ispat etmesi icap eder. Oysa davacı iddiası doğrultusunda yazılı delil ikame edememiştir. Hal böyle iken Mahkemece davacı şirket ile davalı lehtar A.S. arasında ticari ilişki olmadığı ve bir mal alım satımı yapılmadığından bahisle ve bononun mücerretlik ilkesi de dikkate alınmadan hatır bonosu olduğu kabul edilerek iptaline karar verilmiş olması doğru görülmemiştir. Davacının bononun lehtarına karşı öne sürdüğü hatır bonosu iddiası kanıtlanamadığına göre, hamil davalı bankanın TTK. 690. madde yollaması ile 601/2. maddesi hükmüne göre kotu niyetli müktesip olduğu iddiası üzerinde durmaya da gerek bulunmamaktadır. Mahkemece, yukarıda açıklanan nedenlerle kanıtlanamayan davanın reddine karar verilmek gerekirken, yazılı olduğu şekilde davanın kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” (Y.11. HD., T.7.3.1989, E.1988/4483, K. 1989/1412) (Kazancı İBB).

³⁶ İNAN, Hatır Senedi, s.85; KAYA, s.30.

³⁷ İNAN, Hatır Senedi, s.131; KARAYALÇIN, s.321.

³⁸ İNAN, Hatır Senedi, s.85; KAYA, s.30.

hamilin elinde bulunması, senet borcunun ödenmediğine karine teşkil eder. Aksini ispat yükümlülüğü borçluya aittir³⁹. Hamil senedi iade etmemiş olmakla birlikte, miktarı yazılı bir parayı ödeme yapan senet borçlusundan aldığı gösteren bir makbuzu imzalayıp vermişse, bu makbuzla borçlu ödeme yaptığını ispatlayabilir⁴⁰.

Police veya bononun vadesi gelmiş olmasına rağmen, hamil senet bedelinin ödenmesi için gereken işlemleri yerine getiremeyebilir. Bu durum borçlunun borcunu ve sorumluluğunu sona erdirmez. Böyle bir durumda borçlunun, senet bedelini masraf ve riski hamile ait olmak üzere bankaya tevdi etmesi gerekir. Bu halde senet, ödeme yapan borçluya iade edilmemiş olur (TTK m.712).

Senet borçlusunun senet bedelini ödemiş olmasına rağmen senedin iade edilmediği hallerde, hamilin kötü niyetli olarak senedin ödenmediğine ilişkin protestosu, haksız protesto niteliğinde sayılır. Uygulamada genellikle tahsil veya temlik cirosu ile bankaya verilen senetlerde, senet bedelinin bankanın farklı şubesine ödenmesi ve şubeler arasında bilgilendirme yapılmaması sebebiyle protesto çekildiği görülmektedir. Bu hususta Yargıtay'ın vermiş olduğu farklı kararlara rastlamak mümkündür. Yargıtay, bazı kararlarında bedeli farklı şubeye ödenen kambiyo senedi için ödeme yapan borçluya karşı çekilen protestonun haksız olduğuna karar vermiştir⁴¹. Bazı kararlarında ise

³⁹ KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.271; KARAYALÇIN, s.183.

⁴⁰ KARAYALÇIN, s.183.

⁴¹ “Uluslararası bir nakliyat şirketinin müdürlüğünü yapmakta bulunan davacı, imal ve satış işleri ile uğraşan bir şirketten satın aldığı otomobilin, peşinatı dışında kalan kısmı için bono vermek suretiyle borçlanmıştır. Alacaklı şirket senetleri tahsil cirosu ile davalı bankanın Nuruosmaniye Şubesi'ne vermiş ve banka davacıya durumu bildirmiştir.

Ancak davacı borçlu, 20.07.1974 vade tarihli 2058 liralık senet bedelini 22.07.1974 günü, aynı bankanın Galata Şubesi'ne ödemiştir. Bononun Nuruosmaniye Şubesi'nde olduğu ve orada bulunan bono bedelini ödediği parayı alan şube tarafından davacıya verilen 22.07.1974 tarihli makbuzda açıkça gösterilmiştir. Buna rağmen bonoyu elinde bulunduran banka şubesi, davacıya ödememe protestosu keşide ettirmiş ve bonoyu alacaklı şirkete iade etmiştir. Alacaklı şirket, davacı ve kefilleri hakkında icra takibi yapmış ve kendilerine ödeme emri göndermiştir. Davacı, her ne kadar icra tetkik merciine yapmış olduğu itiraz ile, icra takibini durdurmuş ise de, bono bedelini ödemediği halde, haksız olarak protesto edilmiş, gerek kendisi ve gerekse kefilleri hakkında icra takibi yapılmakla, başta kefilleri olmak üzere, arkadaşları önünde küçük düşürülmüş olduğunu ileri sürerek davalı bankadan manevi tazminat istemiştir.

Yapılan yargılama ve toplanan deliller sonunda; (hukuki mahiyeti gereği, amme itimatına mazhar bir müessese olan bankaların vatandaşların en emin ve en kolay yollarla tasarruflarını değerlendirmek ve aynı şekilde banka işlemlerini gereği gibi kanun dairesinde yerine getirmek görevi ile yükümlendiklerini, bu nedenle, aynı bankanın herhangi bir

farklı şubeye yapılan ödemenin ihbarda bulunan şubeye bildirilmesinden ve bildirim masraflarından ödeme yapan borçluyu sorumlu tutarak, protesto düzenlenmesini bankanın kanuni hakkı olarak değerlendirmiştir⁴².

şubesine yapılacak tediyein ilgili şubeye yapılmış gibi sayılması bankalar mevzuatı ve kanun hükümlerine uygun düşeceği davalı banka şubesinin yapmış olduğu hatayı daha da ileri götürerek ayrıca davacı hakkında icra takibi de yapıldığı, böylece davacının yapmış olduğu ikaz ve müdahalelerin gözönünde tutulmadığı cihetle sorumlu tutulması gerekeceği) nedeniyle mahkemece dava yerinde görülmüş ve talep edilen manevi tazminat miktarına aynen karar verilmiştir.

...

7129 sayılı Bankalar Kanununun 2. maddesinin 2. fıkrasına göre şube, bankaların şube, ajan ve banka muameleti ile iştigal eden sabit veya seyyar büroları gibi her türlü mahalli teşkilatını ifade eder. Şubeler kendi başlarına bankacılık işlemlerini yapmakla beraber ayrı kişilikleri yoktur. İşlemlerini bağlı oldukları banka adına yaparlar.

Söz konusu senet alacaklısı tarafından tahsil cirosu ile davalı bankanın Nuruosmaniye Şubesi'ne tevdi edildiğinden hamil davalı banka bulunmaktadır. Keşideci (senet alacaklısı) ile hamil arasındaki ilişki vekalet münasebetinden ibarettir. TTK.nun 690. maddesi delaletiyle 600. maddesi gereği olarak hamil senetten doğan bütün hakları kullanabilir. Bu arada protesto çekebilir, icra veya dava yoluna başvurabilir, mehil verebilir, sulh olabilir ve feragat edebilir. Hamil davalı banka olduğundan yapılan ödemeyi de kabul zorundadır. TTK.nun 620. maddesine göre belirli bir günde ödenecek senedin hamili, senedi ödeme gününden veya onu takip eden iki iş günü içinde ödenmek üzere borçluyu ibraz mecburdur. Borçlu davacı 20.07.1974 vade tarihli senet bedelini bu ibraz süresi içinde 22.07.1974 günü davalı bankanın Galata Şubesi'ne ödemiştir. Ödeme sebebinin ne olduğu elindeki makbuzda açıkça yazılıdır.

Hamil davalı banka olduğundan onun bir şubesinde bulunan bono bedelinin diğer şubesine tediye edilmesi senet bedelinin ödenmesini ifade eder. Senet hamili olan bankanın Galata Şubesi'ne yapılan ödeme havale olarak kabul edilemez.

Senet bedelini tahsil eden davalı bankanın Galata Şubesi, gerekli işlemlerini yaparak, bu senet bedelinin ödenmiş olduğunu saptaması, başka bir ifade ile senedin bulunduğu Nuruosmaniye Şubesi'ne keyfiyeti bildirmesi gerekirdi. Aynı bankanın değişik şubesine yapılan ödeme bu şube tarafından alınan paranın hangi sebepten alındığı bilinmiş olduğuna göre, asil şubece alınmış gibi kabulü gerekir.

Bankalar kâr kastı ile çalışan ticari birer müesseselerdir. Gördükleri hizmetin karşılığını almaktadırlar. Böyle olunca, parayı tahsil eden banka şubesinin, bonoyu elinde bulunduran şubeye bildirme yükümlülüğünü yüklenmiş olması gerekir. Eğer bu bildirme, maddi bir külfeti icap ettiriyorsa müşteriden masrafını bono bedeli ile birlikte alması gerekir. Bu işlemleri yapmamak suretiyle davacının protesto edilmesine ve kefilleri ile birlikte icra takibine maruz kalmasına sebebiyet vermiş olmakla, davalı banka bu olayda ağır kusurlu bulunmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı usul ve yasaya uygun olan direnme kararının onanması gerekir.”. (Y. HGK., T.9.4.1980, E.1978/1129, K.1980/1488) (Kazancı İBB).

⁴² “Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve olayda senet borçlusu bulunan (davacı) senet bedelini, kendisine vadeden önce ihbarname gönderen davalı bankanın, merkez şubesine değil, aynı şehir içindeki o bankanın diğer bir şubesine ve vadeyi takip eden 2nci iş gününün son iş saatlerinde ödemişi bulunmasına ve bu ödemenin davalı bankanın senedi elinde tutan merkez şubesine telgraf veya telefon gibi en seri bir vasıta ile bildirilmesi için gerekli

Kanaatimizce, banka şubelerinin farklı tüzelkişiliklerinin bulunmadığı, merkeze bağlı olarak faaliyet gösterdikleri, basiretli iş adamı gibi hareket etmekle yükümlü oldukları (TTK m.18/2) ve günümüzde şubeler arasında iletişim imkânlarının gelişmiş olduğu dikkate alınacak olursa, farklı şubeye yapılan ödemenin ihbarda bulunan şubeye bildiriminden bankanın kendisi sorumlu tutulmalıdır. Bu halde farklı şubeye bedeli ödenen kambiyo senedi sebebiyle bankanın düzenleteceği ödememe protestosu, haksız kabul edilmelidir.

Kambiyo senedi, vade günü geldiğinde ödenmelidir. Vadenin pazara veya resmi tatil gününe rastlaması halinde ödeme günü izleyen ilk iş günü kabul edilir (TTK m.752/1). Ödememe protestosu ise, ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde çekilmelidir. Vade veya ödeme günü kambiyo senedi ödenmemişse, hamilin izleyen iki gün içinde protesto çekmesi kanuni hakkıdır. Bu iki günlük sürenin sonuna kadar beklemesi gerekmez. Ancak bu iki günlük süre içinde daha protesto düzenlenmemişse, hamilin yapılacak ödemeyi kabul etmemesi hakkın kötüye kullanılması (dürüstlük kuralına aykırılık) niteliğindedir⁴³. Ayrıca TTK m.708/1 hükmü gereğince de ödeme gününü izleyen iki gün içinde yapılacak ödeme teklifi kabul edilmelidir. Borçlunun süresinde senet bedelini ödemek istemesine rağmen, hamilin ödeme teklifini kabul etmeyip, daha sonra protesto düzenletmesi haksız kabul edilmelidir⁴⁴.

muhabere masrafını ödemediğini iddia ve ispat etmemiş olmasına ve T.T.K.626ncı maddesi hükmüne tevfikan senedi elinde bulunduran davalı bankanın vadeden itibaren en geç 2 işgünü hitamını bile beklemeden senet bedelinin ödenmediğinden bahisle senet borçlusuna ödememe protestosu çekmek kanuni hakkına sahip bulunması hali de nazarı itibare alındığı takdirde davalı bankaya gerek maddi ve gerekse manevi tazminat yönünden herhangi bir kusur izafesine imkan olmamasına ve senedi elinde bulunduran banka şubesi dışındaki diğer bir şubesinin senet bedelini kabul etmesi ve diğer şubeye bu bedeli göndermesi hali bir nevi havale mahiyeti taşıyıp havale ücreti ile gerekli muhabere masrafının da borçlu tarafından ödeneceği aşikar olduğundan, bu sebeplerle yerinde olmayan mümeyyiz davacının temyiz itirazlarının reddi ile, usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA 21/6/1973 tarihinden oybirliğiyle karar verildi. ”. (Y. TD., T.21.06.1973, E.73/2982, K.73/2862) (Resmi Kararlar Dergisi, Yıl:8, 1973, İkinci Bölüm, s.524.)

⁴³ Kambiyo senedi bedelini ödeme teklifinin kabul edilmediğini ispat yükümlülüğü borçluya aittir.

⁴⁴ “Mahkemece davacının bono bedelini 24.11.1986 günü saat 17.00’ye kadar ödeme yetkisi bulunduğu, oysa mezkur gün saat 16.00’da yapmak istediği ödemenin banka yetkililerince kabul olunmayıp bononun protesto edilmesinin haksız olduğu, ancak avukat olan davacının bu yüzden bir zarara uğradığının kanıtlanamadığı gerekçesiyle protesto masrafı 2.454 TL’nin tahsiline, fazlaya dair talebin reddine karar verilmiştir...Her ne kadar usulsüz bir protesto işlemi var ve bundan tacir olmayan kişilerin manevi şahsiyetleri zarara uğrayabilirse de olayda protesto keyfiyetinin Merkez Bankası bülteninde yayınlandığının iddia ve ispat edilmediği, sadece protesto keşidesiyle yetinildiği ve davacının daha önce de

Kambiyo senedi bedelinin daha önce ödendiğini veya ödenmek istendiğini noter bilmeyebilir. Bu hallerde, haksız protestodan sadece düzenleyen sorumlu tutulmalıdır. Ancak noterin kambiyo senedi bedelinin ödendiğini bilerek protesto düzenlediği ispatlanırsa, haksız protestodan noter de sorumlu olacaktır.

D. Senet İle İlgisi Olmayan Kişiyi Protesto Düzenlenmesi

Kambiyo senetlerinin protestosunda, protestonun muhatabı ödeme ile yükümlü olan borçludur. Ödememe protestosu, bonoda senedi düzenleyene⁴⁵; poliçede ise, kabul eden muhataba karşı düzenlenir. Başvuru borçlularına karşı protesto düzenlemenin bir etkisi bulunmamaktadır⁴⁶.

Muhatap tarafından kabul edilmemiş bir poliçenin ödenmemesi halinde, ödememe protestosunun kime karşı düzenleneceği hususunda farklı görüşler vardır. KINACIOĞLU, kabul etmeme veya ödememe protestosu bakımından ayırım yapmamış, protestonun muhataba karşı düzenleneceğini ifade etmiştir⁴⁷. ÖZTAN'a göre ise, kabul edilmemiş poliçede ödememe protestosu muhataba çekilmeli, fakat bu durum alenileştirilmemelidir⁴⁸. BOZGEYİK ise, bu halde protestonun poliçeyi düzenleyene karşı çekilmesi gerektiğini savunmaktadır⁴⁹.

haklı olarak protesto edildiği gerekçesiyle manevi tazminat talebinin reddine ilişkin kararda usulsüzlük bulunmamasına ve haksız protesto çeken bankanın protesto edildiği gerekçesiyle manevi tazminat talebinin reddine ilişkin kararda usulsüzlük bulunmamasına ve haksız protesto çeken bankanın protesto masraflarına katlanması gerekmesine göre, her iki tarafın temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanması gerekmiştir". (Y. 11 HD., T.19.05.1989, E.1989/3733, K.1989/2980) (Kazancı İBB).

⁴⁵ "Somut olayda takibe konu edilen bonolarla ilgili Tarsus 1. Noterliğince gönderilen posta belgeleri, süresinde ve yasaya uygundur. Keşideciye protesto gönderilmesi yeterli olup, ayrıca lehtarın protesto edilmesi gerekmediğinden, mahkemece hamilin, lehtar-cirantayı takip hakkı olduğu kabul edilerek istemin reddi gerekirken yazılı gerekçeyle takibin iptali yönünde hüküm tesisi isabetsizdir." (Y. 12. HD., T.21.06.2010, 4327/15876) (AYDIN, s.385). "TTK'nun 690. maddesi yollanmasıyla uygulanması gereken aynı yasanın 642. Maddesi gereğince lehtar-cirantanın takip edilebilmesi için keşidecinin protesto edilmesi zorunludur. Bu hususun yerine getirilmemesi halinde hamilin ihtara ve cirantalara karşı müraaat hakkı düşer." (Y.12.HD., T.19.11.2009, 14067/23180) (AYDIN, s.387).

⁴⁶ KARAYALÇIN, s.198; BOZGEYİK, s.122; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.290; DEMİRKAPI, s.47.

⁴⁷ KINACIOĞLU, s.192.

⁴⁸ ÖZTAN, 1997, s.730. Aynı yönde bkz. GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

⁴⁹ BOZGEYİK, s.122; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.290. Yargıtay TD.nin 16.06.1967 tarihli ve E.66/1658, K.67/2570 sayılı kararında daha önce muhatap tarafından kabul edilmemiş poliçe sebebiyle ödememe protestosunun muhataba karşı düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. ÖZTAN, 1997, s.730, dn.81.

Poliçenin kabul edilmemesi halinde, kabul etmeme protestosunun kime karşı çekileceği hususu da tartışmalıdır. BOZGEYİK'e göre kabul etmeme protestosunun, kabul etme yükümlülüğü bulunmayan muhataba karşı çekilmesinin anlamlı olmaması nedeniyle, poliçeyi düzenleyene karşı çekilmelidir⁵⁰. ÖZTAN'a göre ise kabul etmeme protestosu da muhataba karşı düzenlenmeli, fakat bu durum alenileştirilmemelidir⁵¹.

Kabul eden muhatap veya düzenleyenin ölümü halinde bunun mirasçılara karşı protesto düzenlenebileceği kabul edilmekle birlikte böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır⁵². Muhatap veya düzenleyenin fiil ehliyetinin bulunmadığı hallerde, protesto yine bu kişiye çekilmelidir. Kanuni temsilciye karşı protesto çekilemez⁵³.

Protestonun senedin ödenmesinden sorumlu olmayan herhangi bir kişiye çekilmesi halinde, haksız protesto söz konusu olur. Protesto belgesinde, protesto muhatabının kimliğinin yanlış gösterilmiş olması nedeniyle senetle ilgisi olmayan bir kişiye⁵⁴ veya kanuni temsilciye çekilmesi halinde haksız protestonun varlığı kabul edilmelidir⁵⁵. Bu halde haksız protestonun düzenlenmesinden düzenleyen ve noter müteselsilen sorumlu olur⁵⁶.

⁵⁰ BOZGEYİK, s.122; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.290.

⁵¹ ÖZTAN, 1997, s.730.

⁵² KINACIOĞLU, s.192; BOZGEYİK, s.123; DEMİRKAPI, s.48.

⁵³ BOZGEYİK, s.123.

⁵⁴ “Davalı bankanın notere protesto için yazdığı yazıda davacının soyadı yazılı olmayıp Nal soyadlı müşterisi hakkında protesto yapılması yazılı bulunmaktadır. Nitekim buna ait protesto belgesinde soyadının silinerek davacıya ait Atal soyadının yazılmış olduğu yine dosya içerisinde mevcut ikinci protesto kâğıdında bankaca gönderilmiş olan memurun uyarısı üzerine noterce senede göre yazılmış olan K.Atal ismi çizilerek K. Nal ismi yazılmıştır. İş muhitinde dürüst faaliyetleriyle iyi bir şöhret yapmış olan kimse hakkında, bunun aksi bir intiba uyandırıcı hareket, bu meyanda gereksiz bir protesto yaptırmak davalı banka için bir kusur teşkil etmekte ve hatta protesto keyfiyetinin Merkez Bankası bültenine geçirilmesine de gerek yoksa da, yukarıda açıklanan nedenler göz önünde tutularak buna göre bir manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, yazılı miktarda hükmedilmesi isabetsiz ve davalının temyiz itirazları bu bakımdan yerindedir. ” (Y.11. HD., T.18.1.1979, E.61, K.143) (ERİŞ, Kanun, s.447-448).

⁵⁵ “Bankalar bir kredi güven müessesesidir, bu nedenle yaptıkları işin niteliğine göre diğer tacirlerden daha dikkatli bir basiretli davranmaları gerekir. Banka tarafından bir tacirin bir başka kişi yerine protesto edilmesi veya Merkez Bankasına protesto edilen kişinin yanlış bildirilmesi ve Merkez Bankası tarafından bu kişinin protesto edilen kişiler arasında isminin (tüm bankalara) bildirilmesi bir tacir için manevi tazminatı gerektiren ağır bir durum ve bu işlemi yapan banka tarafından da ağır kusuru oluşturmaz”. (Y.11.HD., T.4.11.1985, 6207/5799) (ERİŞ, Kanun, s.450).

⁵⁶ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

E. İbraz Yükümlülüğü Yerine Getirilmeksizin Protesto Düzenlenmesi

Kambiyo senetleri tedavül yeteneğine sahip kıymetli evraklardandır. Yapılan devir işlemleri ile birlikte senedin hamili de değişir. Senedin vadesi geldiğinde senet borçlusunun, senedin kimin elinde olduğunu, yani hamilin kim olduğunu bilmesi mümkün değildir. Vade günü geldiğinde, hamilin senedi ibraz etmesi ve ödeme talebinde bulunması gerekir. Para borçlarındaki kuralın (BK m.89/I) aksine, kambiyo senetlerine ilişkin borç götürülecek değil, aranılacak bir borçtur. Bu nedenle senedin ibrazı, kıymetli evrakta hakkın senede bağlı olması kuralının da bir sonucudur⁵⁷.

Hamilin, başvuru hakkını kullanabilmesi için senedin ibraz edilmiş olması zorunludur. Başvuru hakkının maddi şartlarının doğup doğmadığı ibraz ile anlaşılmaktadır. Bu nedenle ibraz edilmemiş bir kambiyo senedi için protesto da düzenlenemez. Bu durumu ifade etmek amacıyla “ibrazsız protesto olmaz” denilmektedir⁵⁸. TTK m.716/1,c hükmüne göre, protesto “Sözü geçen davetin yapıldığı veya davet teşebbüsünün sonuçsuz kaldığı yer ve güne ait bir şerhi” içermelidir. Kanundaki bu düzenleme gereğince, hamil senedi (bono veya poliçe) ödeme yerindeki bir notere götürmeli, noter de senet borçlusunun adresine giderek senedi ibraz etmelidir. Borçlunun adresinin bulunamadığı veya adresin bulunmasına rağmen senedin kabul edilmediği veya ödenmediği noter tarafından tespit edilmelidir⁵⁹.

Ancak uygulamada çoğunlukla Kanunda öngörülen bu ibraz usulüne uyulmamaktadır. Noter veya görevli yetkili memur senet borçlusunun adresine gitmemekte ve ibraz gerçekleştirilmemektedir. Noter, standart protesto belgesini hamilin beyanına göre düzenlemektedir. Uygulamada görülen diğer bir yöntem ise, senedin tahsil edilmesi amacıyla bir bankaya tevdi edilmesidir. Bu halde de noter tarafından bir ibraz yapılmamakta, taahhütlü bir mektupla borçluya senedin bankada olduğu, bankaya gelerek senet bedelini ödemesi

⁵⁷ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s.174.

⁵⁸ GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.407; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.282.

⁵⁹ KARAYALÇIN, s.203-204; ÖZTAN, 1997, s.722; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s.207; KINACIOĞLU, s.192; CAN, s.112.

için davet edildiği⁶⁰ bildirilmektedir⁶¹. Borçlunun senedi görmek ve ödeme yapmak üzere bankaya gitmemesi halinde bankanın beyanıyla ödememe protestosu çekilmektedir⁶².

Doktrinde kabul edilen hakim görüş, protesto işleminin noter tarafından ibraz mahallinde gerçekleştirilmesidir. Uygulamada görülen noter tarafından ibraz yapılmasızın protestonun düzenlenmesi, kanunun açık hükmüne aykırı düşmektedir⁶³. İbraz yapılmaksızın düzenlendiği anlaşılan veya ispatlanan protestolar, haksız protesto niteliğindedir⁶⁴. Bu halde düzenlenen haksız

⁶⁰ Banka tarafından yapılan bu davet, kambiyo senedinin aranacak borç niteliği taşıması özelliği ile çelişmektedir. ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s.207; BOZGEYİK, s.93.

⁶¹ Senet borçluya ibraz edilmeksizin sadece alacaklının beyanıyla düzenlenen protestonun dayanağı olarak Adalet Bakanlığı'nın 07.03.1957 tarihli ve 15/22-1966 sayılı tamimi gösterilmekle birlikte, bu tamimin kanuna aykırı olduğu ifade edilmektedir. ÖZTAN, s.727-728.

⁶² Doktrinde bazı yazarlar protestonun hamilin beyanıyla düzenlenebileceği ve bu protestonun geçerli olacağını savunmaktadır. TANJU, s.19, 24; ŞİMŞEK, s.106; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.283, dn.2; BOZGEYİK, s.113-114; PULAŞLI, s.163; KAYA, s.26-27.

⁶³ CAN, s.112; KARAYALÇIN, s.203, 207; KINACIOĞLU, s.192; ÖZTAN, 1997, s.729; KALPSÜZ, s.17; AYDINALP, s.868.

⁶⁴ “Olayda protestonun geçerli bir ibrazla dayandığı protesto belgesinde belirtilmemiş ibrazın davalı banka tarafından yapıldığına işaret edilmekle yetinilmiştir. Her ne kadar davacı vekili 29.5.1974 tarihli dilekçesinin ilk sahifesinde senedin davalı bankada olduğunun müvekkili tarafından bilindiği ve böylece ödeme için senedin ibraz edilmiş sayılacağını beyan etmekte ise de bu beyanın ödeme yerinin bilinmesi sebebi ile bankaya vaki ödemeye rağmen senedin iade edilmediğini izaha matuf bulunduğu ve beyandan sonra gelen cümlelerden anlaşılmaktadır. Esasen ibraz, senedin görülmesi, imzanın ve diğer sorumluluk unsurlarının incelenmesi olanağını sağlamak amacını güder; bankaların taahhütlü mektupla senedin kendilerinde olduğunu bildirmeleri, ticari hayatta kolaylığı temin için senedi tetkik imkanı veren bir ihbardır. Bununla beraber davacının ibraz yapılmışsa en geç vade günü olan 1.12.1973 tarihinde bankaya ödemede bulunması iktiza ettiğinden 2.12.1973 günü Pazar olduğundan ondan sonraki iki iş günü 3-4 Aralık 1073 içinde protesto keşide edilmesi kanunun emri icabıdır. Muayyen vade gününde ibraz yapılmamışsa onu takip eden iki iş günü içinde de ibraz yapılabileceğinden bu munzam müddet içinde ibraz olmazsa 624. madde gereğince borçlu masraf ve zarar hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir. Bu suretle vadeden sonraki iki iş günü içinde de ibraz ve binnetice ödeme yapılabileceğinden 620. madde ile taayyün eden ödeme gününü takip eden iki iş günü içinde 626. maddede gösterildiği gibi protesto keşide olunması icap eder. Bundan da anlaşılacağı üzere vadeden sonraki iki iş günü ibraz ve ödeme günü ondan sonraki iki iş günü de protestonun keşide edilebileceği günler olabilir. Demek ki ödeme ibrazla; protesto da ödeme gününe bağlıdır.

....

7 - Ancak protesto edilen senedi Merkez Bankasına bildirmekle yükümlü olan bir bankanın Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin dışında Bankalar Kanununun verdiği bir ödevi yerine getirirken basiretli ve müdebbir bir iş adamı gibi hareket ederek ibraz olmadan yapılan protestoyu bildirmemesi aksi takdirde bundan doğan sorumluluğa katlanması iktiza eder. Zira

protestodan düzenleyen ve noter müteselsilen sorumludur⁶⁵.

F. Kabule Arz Yükümlülüğü Yerine Getirilmeksizin Protesto Düzenlenmesi

Poliçede düzenleyen, poliçenin kabule arz edilmesini şart koşabilir (TTK m.692/1). Cirantalar da, poliçenin kabule arzı yasaklanmış olmadıkça, cirantalar da poliçenin kabule arz olunacağını poliçede belirtebilirler (TTK m.692/4). Kabule arz zorunluluğu süreli veya süresiz olabilir.

Kabule arz zorunluluğu düzenleyen tarafından öngörülmüş ve poliçe verilen süre içinde kabule arz edilmemişse, hamil başvuru hakkını kaybeder (TTK m.730/2). Kabule arzı zorunlu tutulmuş ve kabule arz edilmemiş poliçe sebebiyle çekilecek protestolar haksız protesto niteliğindedir⁶⁶. Ancak kabule arz zorunluluğu ciranta tarafından konulmuşsa, hamil başvuru hakkını sadece kabule arz şartını koyan cirantaya karşı kaybeder (TTK m.730/3). Bu halde hamilin düzenleyene karşı çekeceği protesto haksız protesto olarak değerlendirilemez.

G. Protesto Belgesinin TTK m. 716'da Öngörülen Zorunlu Unsurları İçermemesi

Protesto belgesinde hangi esaslı unsurların bulunması gerektiği, TTK m.716'da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. TTK m.715 hükmünde de, protestonun TTK m.716'ya uygun düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Protesto belgesi içerisinde, protestoyu çeken ve kendisine protesto çekilen

protestonun Merkez Bankasına bildirilmesi ve bu suretle senedin ibrazına rağmen borcunu ödemeyenin bültende yayınlanarak ilan edilmesi ticari ahlakın korunması ve dürüstlüğün, iyi niyetin ve ahde vefanın hakim kılınması içindir. Senet kendisine ibraz edilmeyen bir kimsenin, kanun dahi yapılabileceğini öngördüğü sakat protestoya müsteniden itibarının zedelenmesini, kredilerinin kesilmesini intaç edecek bir şekilde protestoya sebebiyet verdiğinin ilanı, objektif iyi niyet kurallarına ve ticari ahlakın gereklerine uygun düşmez.

8 - Şu halde mahkemece yapılacak iş açıklanan esaslar uyarınca davalı bankanın kendisine düşen bu ödevi basiretli ve müdebbir bir iş adamı gibi yerine getirip getirmediğini saptamak için olayda senedin ibrazı hususunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılmasıdır.” (Y.11.HD., T.30.04.1975, E.1975/736, K.1975/3069) (DOĞANAY, s.24-25.)

“Yasanın anılan buyurucu hükümlerine rağmen senedi protesto etmek ve bunu Merkez Bankasına bildirmek konusunda yasaların verdiği görevleri yerine getirirken herkesten çok basiretli ve müdebbir bir iş adamı gibi hareket etmek durumunda olan davalı bankanın, senedi davacı borçluya ibraz etmediği halde, notere ibrazın yapıldığını ve borçlunun taahhüdünü yerine getirmediğini bildirecek ödememe protestosunun çekilmesini sağlaması ve bunu Merkez Bankasına bildirmesi ağır kusur teşkil ettiği gibi...” (Y.11. HD., T.13.2.1978, E.5470/K.519) (ERİŞ, Kanun, s.447).

⁶⁵ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

⁶⁶ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

kişilerin adları veya ticaret unvanları (TTK m.716/1,a), kendisine protesto çekilen kişinin, poliçeden doğan taahhüdünü yerine getirmeye davet edildiği hâlde, taahhüdünü ifa etmemiş, kendisi bulunamamış veya ticaret yerinin ya da konutunun belirlenmemiş olduğuna ilişkin bir şerh (TTK m.716/1,b), sözü geçen davetin yapıldığı veya davet teşebbüsünün sonuçsuz kaldığı yer ve güne ait bir şerhi (TTK m.716/1,c) ve protestoyu düzenleyen noterin imzası (TTK m.716/1,d) yer almalıdır. Bu unsurlardan birinin eksikliğine rağmen, protestonun Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'ne bildirilmesi halinde haksız protesto bulunduğu kabul edilmektedir⁶⁷.

H. Kabul Etmeme Yerine Ödememe Protestosu Düzenlenmesi

Poliçede düzenleyen, lehtar ve muhatap arasında üçlü bir ilişki bulunmaktadır. Muhatap poliçeyi vadede ödeyeceğini kabul ederse, poliçenin asıl borçlusu haline gelir (TTK m.698/1). Ancak muhatabın, poliçeyi kabul etmesi zorunlu olmayıp, kabul etmediği poliçe sebebiyle sorumluluğu da bulunmamaktadır. Kabul eden muhatap vadede poliçe bedelini ve varsa faizini ödemek zorundadır (TTK m.698/1).

Poliçenin kabul edilmemesi halinde hamil tarafından kabul etmeme protestosu çekilir. Muhatabın poliçeyi kabul etmesi zorunlu olmadığı için, düzenlenen kabul etmeme protestosu muhatabın ticari itibarının zedelenmesine neden olmaz. Hâlbuki muhatabın kabul etmiş olduğu ve asıl borçlu haline geldiği poliçeyi ödememesi halinde çekilecek ödememe protestosu, muhatabın ticari itibarını olumsuz etkiler. Kabul etmeme protestosu yerine, ödememe protestosunun düzenlenmesi, kanuna ve dürüstlük kurallarına aykırı olup, muhatabın gerçekte sorumlu olmadığı poliçe sebebiyle ticari itibarının zedelenmesine yol açar⁶⁸. Kabul etmeme yerine ödeme protestosunun

⁶⁷ GÜRBÜZ, s.187; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.445.

⁶⁸ "... sadece adem-i kabul protestosu keşidesi iktiza ederken, davalı banka tarafından (adem-i tediyeye ve adem-i kabul)den dolayı protesto keşide edilmiştir. Davacılar, davalı bankanın adem-i tediyesi yüzünden ticari itibarının sarsıldığı ve siparişlerinin iptali yüzünden maddi zararlara maruz kaldıkları iddia edildiğine göre bu halin sübutu sonucu davalı bankanın mezkûr zararlardan mesul tutulması gerekir...Her ne kadar davalı banka hatalı olarak çekilen protesto nevini sonradan düzeltilmiş ise de, böyle bir tashihi muamelesi haksız hareketiyle tahakkuk eden zararları tazmin borcundan davalı bankanın kurtulmasını mucip olamaz..." (Y. TD., T.24.3.1959, E.3270, K..882) (DOĞANAY, Protesto, s.537, dn.22).

"Kabulden imtina protestosu yerine yanlışlıkla ödememe protestosu çekerek "iş çevrelerinde kabul ettikleri için bir poliçeyi ödememiş duruma düşüklerine dair bir intiba uyandırmak" ticari şeref ve itibarı zedeleyen bir olaydır. Bu işlem bir kredi müessesesi olan davalı banka için ağır kusur teşkil eder. Davacı, maddi zarar ve ziyan olmadan da BK 49'a göre manevi tazminat talep edebilir." (Y. TD., T.19.11.1965, E.64/3487, K.65/3318) (BATİDER 1966, C.III, S.3, s.590).

düzenlendiği⁶⁹ veya kabul etmeme protestosu çekilmekle birlikte Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'ne ödememe protestosu biçiminde bildirildiği hallerde⁷⁰ haksız protesto söz konusudur. Poliçe üzerine kabul etmeme şerhi yazılmış olmasına rağmen, ödememe protestosunun düzenlenmesinden düzenleyen ve noter müteselsilen sorumludur. Kabul etmeme protestosu düzenlenmesine rağmen, hamil banka tarafından ödememe protestosunun bildirilmesi halinde, sadece hamil bankanın sorumlu olduğu kabul edilmelidir.

I. Kabule Arz Edilmemiş ya da Kabul Etmeme Protestosu Çekilmemiş Poliçede Muhataba Karşı Ödememe Protestosu Düzenlenmesi

Poliçenin kabule arz edilmesi hamil için iki bakımdan yarar sağlamaktadır. Bunlardan birincisi kabul arz edilen poliçe muhatap tarafından kabul edilecek olursa, muhatap artık poliçenin asıl borçlusu haline gelir⁷¹. Poliçenin kabul edilmemesi halinde ise, hamil artık vadeye kadar beklemesi gereksiz kabul etmeme protestosu çekerek başvuru hakkını kullanabilir.

Kabule arzın bu yararlarına rağmen, hamil poliçeyi kabule arz etmeyebilir ya da poliçe muhatap tarafından kabul edilmemesine rağmen kabul etmeme protestosu çekmeyebilir. Bu halde hamil vadeye kadar bekleyip muhabata karşı ödememe protestosu düzenletirse, bu protestonun haksız olup olmadığı hususu tartışma konusudur.

İNAN'a göre, kabule arz zorunluluğu konulmamışsa, hamil poliçeyi vadeden önce kabule arz etmek zorunda değildir. Hamil, kabul arz etmeye yetkilidir. Kabule arz etmek istemezse, vadeye kadar bekleyebilir. Vade geldiği zaman, poliçe kabul edilmiş olsun olmasın, hamil ödememe protestosu düzenlettirebilir. Kabul edilmeyen poliçelerde dahi, ödememe protestosu düzenlemek hamilin kanuni hakkıdır. Bu halde ödememe protestosunun düzenlenmesi değil, bu protestonun bildirilerek teşhir edilmesi haksızdır⁷².

⁶⁹ KAYA, s.28; DEMİRKAPI, s.50; GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444.

⁷⁰ “Poliçeye kabul etmeme şerhi yazıp imzalayan muhabata çekilen kabul etmeme protestosunun, bankaca, ödememe protestosu biçiminde Merkez Bankasına bildirilmesi, borçlu tacirin ticari itibarını sarsıcı nitelikte kusurlu bir davranıştır. Maddi ve manevi ödencenin istenebilmesi süresiyse, borçlunun Merkez Bankasınınca bültene alınma durumunu öğrendiği tarih üzerinden bir yıldır”. (Y. 11. HD., T.5.10.1978, 3598/4157) (GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444, dn.913).

⁷¹ Kabul edilmiş poliçenin ödenmemesi halinde, hamilin kabul eden muhabata başvuru hakkını kullanabilmesi için 3 yıllık zamanaşımı süresi söz konusu olur.

⁷² İNAN, Protesto, s.287-288. Aynı yönde bkz. GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.445.

KAYA'ya göre ise poliçe kabule arz edilmeden ya da kabule arz edilip de kabul etmeme protestosu çekilmeden vadeye kadar beklenip ödememe protestosu çekilemez. Hamilin kabul etmeme protestosu çekip başvuru hakkını kullanma hakkı varken, muhatabın poliçeyi kabul etmediğini bile bile vade geldiğinde ödememe protestosu düzenlenmesi hakkın kötüye kullanılmasının açık bir örneğidir⁷³.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, muhatap tarafından kabul edilmiş ve vade günü geldiğinde ödenmemiş poliçe için muhataba karşı ödememe protestosu çekilmesi haksız protesto olarak nitelendirilemez. Zira kabul ile birlikte asıl borçlu muhatap haline gelmiştir.

TTK m.691/1'e göre hamil, poliçeyi vadeye kadar kabule arz edebilir, fakat kabule arz etmek zorunda değildir. Hamil kabule arz etmeye yönelik hakkını kullanmayabilir. Bu durum "kabule arzın ihtiyarılığı" olarak ifade edilmektedir⁷⁴. Dolayısıyla hamilin vadeye kadar beklemesi, poliçeyi muhataba ödeme için ibraz etmesi ve sonra ödememe protestosu düzenlenmesi de haksız kabul edilemez. Ancak bu halde hamil ödememe protestosunu poliçeyi kabul etmeyen muhataba değil, düzenleyene karşı düzenletmelidir⁷⁵. Kabul etmeyen muhatabın olumsuz etkileneceği ve ticari itibarının zedeleneceği bir protesto işlemi yapılmamalıdır⁷⁶. Kanaatimizce hamilin kabule arz etmeyerek ya da kabul etmeme protestosu çekmeyerek vadeye kadar beklemesi ve vade geldiğinde ödememe protestosu düzenlenmesi hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilemez. Ancak ödememe protestosunun poliçeyi düzenleyene değil de, kabul etmemiş olan muhataba karşı düzenletilmiş olması sebebiyle haksız protestonun varlığından söz edilebilir.

⁷³ KAYA, s.28-29.

⁷⁴ KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.226; BAHTİYAR, s.66-67.

⁷⁵ KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.290.

⁷⁶ Benzer durum görüldüğünde ödenecek vadeli poliçeler için de söz konusudur. MOROĞLU'na göre, "Görüldüğünde vadeli poliçeler, ibrazlarında ödeneceklerine göre, kural olarak daha önce "kabul" için ibrazları gerekmeyen ve muhatabına ödeme için ibraz edilecek olan poliçelerdir...Ancak, poliçe kendisine Banka aracılığıyla ibraz edilmiş ve ödemedi kaçınılmış olan muhatap, poliçe bedelini ödeme hususunda kambiyo taahhüdüne girmiş bulunan bir borçlu değildir. Binnetice, poliçe bedelini ödememesi nedeniyle muhatabın herhangi bir temerrüdünden de noterce sadece tespit zımında düzenlenecek olan "ödememe protestosunun", muhatap aleyhine sonuç doğurabilecek herhangi bir işleme konu yapılmaması ve hususiyile T.C.Merkez Bankasına bildirilmemesi zorunludur." MOROĞLU, s.37-38.

İ. Kanunda Öngörülen Sürelere Uyulmaksızın Protesto Düzenlenmesi

Protesto usulüne uygun düzenlenmesinin şartlarından birini protesto süreleri oluşturmaktadır. Geçerli bir protesto düzenlenebilmesi için, kanunda öngörülen sürele uyulması zorunludur⁷⁷. Kanunda öngörülen sürele uyulmaması protestonun geçersizliği sonucunu doğurur⁷⁸. Noter düzenleyeceği protestonun süresinde olup olmadığını değerlendirmekle yükümlüdür⁷⁹.

Kabul etmeme protestosu, kabule arz için öngörülen süre içinde çekilmelidir. Bu süre ise vadeye kadardır (TTK m.691/1). Vade günü gelmişse, artık kabul etmeme protestosu çekilemez. Kabule arz vadenin son günü yapılmışsa, kabul etmeme protestosunun çekilmesi takip eden iş günü de mümkündür (TTK m.714/2). Ancak görüldükten belli bir süre sonra ödenecek poliçede, kabul etmeme protestosu bir yıllık ibraz süresi içinde düzenlenmelidir (TTK m.704/1).

Başvuru hakkının kullanımında daha çok ödememe protestosunun düzenleme süresi hususunda uyuşmazlıklar yaşanmaktadır. Belirli bir günde veya düzenleme gününden ya da görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi şartını içeren senetlerde ödememe protestosu, ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde çekilmelidir. Görüldüğünde ödenecek senetlerde ödememe protestosu bir yıllık ibraz süresi içinde düzenlenmelidir (TTK m.714/3).

Protesto çekilecek son günün pazara veya resmi tatil gününe rastlaması halinde, protesto süresi izleyen ilk iş gününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri süre hesabına dahil sayılır (TTK m.752/2). Ödeme günü ile vade günü kural olarak aynı gündür. Vadenin pazara veya resmi tatil gününe rastlaması halinde ödeme günü izleyen ilk iş günü kabul edilir (TTK m.752/1).

Kanunda öngörülen protesto sürelerine uyulmayarak daha önce veya daha sonra düzenlenen protestolar haksız protesto olarak kabul edilmektedir⁸⁰. Protesto sürelerini kaçıran kişi, gerçekte olmayan bir mücbir sebep halini gerekçe göstererek süresinden sonra protesto çekerse, bu protesto da haksız

⁷⁷ DEMİRKAPI, s.38.

⁷⁸ DEMİRKAPI, s.44; KARAYALÇIN, s.198; KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.289.

⁷⁹ ÖZTAN, 1997, s.723; DEMİRKAPI, s.44.

⁸⁰ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.445; BOZGEYİK, s.147; DEMİRKAPI, s.50. “Bankaca, vadeden önce protesto keşide edilmesi de, borçlu davacının ticari itibarını sarsıcı kusurlu davranış kabul edilerek, zararı ödemesi gerektiği sonucuna varılmıştır.” (Y. 11.HD., T.2.11.1978, E.4768/K.4903) (GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.445, dn.914.)

protesto niteliğinde sayılmalıdır⁸¹. Bu halde gerçekten bir mücbir sebep halinin bulunup bulunmadığı, varsa protesto süresinin ne kadar uzadığı araştırılmalı, yapılacak inceleme sonucuna göre protestonun haksız olup olmadığına karar verilmelidir⁸². Kanunda öngörülen sürelerle uyulmadan düzenlenen haksız protestodan düzenleyen ile noter müteselsilen sorumlu tutulmalıdır⁸³.

J. İhtiyati Muhataba Başvurulmaksızın Protesto Düzenlenmesi

Poliçede ihtiyati muhatap, hamilin başvuru hakkını vadeden önce veya sonra kullanabileceği durumlarda, poliçeyi kabul edecek veya ödeyecek olan kişidir (TTK m.734/1). Düzenleyen, cirantalar veya aval verenler lüzumu halinde poliçeyi kabul edecek veya ödeyecek bir ihtiyati muhatap gösterebilir. İhtiyati muhatap gösterilmesi halinde, hamil bu ihtiyati muhataba usulüne uygun bir şekilde ve süresinde başvurmadıkça, ihtiyati muhatabı gösteren başvuru borçlusuna başvurma hakkını kullanamaz⁸⁴. Hamilin ihtiyati muhataba başvurmadan, başvuru hakkını kullanmaya yönelik düzenleteceği protesto, haksız protesto niteliğinde olacaktır⁸⁵. Bu protesto sebebiyle düzenleyen hamil ve noter müteselsilen sorumludur⁸⁶.

K. Protestonun Yetkili Noter Tarafından Düzenlenmemesi

Protesto işlemi, protesto çekilecek muhatabın ticaret yerinde ve böyle bir yeri yoksa konutunda yapılmalıdır (TTK m.755/1). Protesto ayrıca, kanunda öngörülen usule uygun olarak noter tarafından düzenlenmelidir (TTK m.715). Dolayısıyla protesto düzenlemeye yetkili kişi, protesto muhatabının ticaret yeri veya konutunun bulunduğu yer noteridir. Protesto çekilecek kişinin bulunduğu yer dışında bir notere protesto düzenlenmesi halinde, haksız protestonun varlığı kabul edilmektedir. Bu halde yetkisiz noter tarafından hazırlanan protesto sebebiyle düzenleyen ve noter müteselsil sorumludur⁸⁷.

L. Birden fazla protesto düzenlenmesi

6762 sayılı mülga TTK'nın 631. maddesinde, bir poliçeyi kabul ve tediye edecek birden çok borçluların hepsi için, tek protesto belgesi düzenlenebileceği

⁸¹ GÜRBÜZ, s.186; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.446.

⁸² Yargıtay 11. HD.nin 4.7.1978 tarihli ve E.3676/K.3560. (GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.446, dn.918.)

⁸³ GÜRBÜZ, s.185; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.445.

⁸⁴ ÖZTAN, s.178.

⁸⁵ GÜRBÜZ, s.186; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.446.

⁸⁶ GÜRBÜZ, s.186; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.446.

⁸⁷ GÜRBÜZ, s.187; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.447.

hükme bağlanmıştı. Kanun koyucu tek protesto düzenlenebileceğini öngörmüş, fakat bir zorunluluk getirmemişti. Dolayısıyla hamilin, aynı senet için birden fazla protesto düzenlemesine engel bulunmamaktaydı. Böyle bir durumda hamil her bir protesto için yaptığı masrafları da başvuru borçlularından isteyebiliyordu (6762 sayılı TTK m.637/1/3).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile gelen değişiklik ile poliçeye ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesi zorunlu ise, tek protesto belgesi düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir (TTK m.719)⁸⁸. Başvuru hakkının birden fazla kişiye karşı kullanılabilmesi hallerde hamilin, bir protesto düzenlettikten sonra aynı senet sebebiyle tekrar protesto düzenletmesi, artık TTK m.719’da öngörülen usule aykırıdır. Kanaatimizce hamilin, bir protesto düzenlettikten sonra, aynı senet sebebiyle düzenleteceği sonraki protestolar, haksız protesto olarak değerlendirilmeli ve bu protestolar için yapılan masraflar başvuru borçlularından talep edilememelidir. Noter, daha önce aynı kambiyo senedi sebebiyle protesto düzenlendiğini bilemeyeceği için, bu haksız protestodan sadece düzenleyen sorumlu tutulmalıdır.

IV. HAKSIZ PROTESTONUN TACİRLERİN TİCARİ İTİBARI YÖNÜNDEN SONUÇLARI

Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan her kişi, kambiyo senedi düzenleyerek borç altına girebilir (TTK m.670). Düzenlenen kambiyo senedinin kabul edilmemesi veya ödenmemesi sebebiyle herkes haksız protestonun muhatabı olabilir. Kambiyo senedi düzenleyebilmek için tacir olmak gerekmemektedir. Ancak tacirlerin ticari itibarlarını koruma kaygıları haksız protestoyu kendileri için daha önemli kılmaktadır.

Tacirler, ticari faaliyet gösterdikleri zaman süresince, gerek müşterileri nezdinde gerekse muhatap oldukları ticari çevre ve finans kuruluşları nezdinde belirli bir saygınlığa sahip olurlar. Bu saygınlığın kolay ve kısa zamanda kazanılması mümkün değildir. Tacirin ticari faaliyeti sırasında yapmış olduğu her bir işlem sonucunda üçüncü kişilere vermiş olduğu güven, bu saygınlığın elde edilmesini sağlar. İşte tacirlerin ticari faaliyetlerini sürdürdükleri piyasa ve ticari çevrede elde ettikleri saygınlık, “ticari itibar” olarak ifade edilmektedir⁸⁹.

⁸⁸ “6762 sayılı Kanunun 631 inci maddesinde bir poliçeyi kabul ve tediye edecek birden çok borçluların hepsi için tek protesto belgesi düzenlenebileceği belirtilmiştir. Oysa, kaynaktan poliçeye ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesinin zorunlu olması varsayımı söz konusudur. Ayrıca, bu varsayımda tek protesto belgesinin düzenlenebileceği değil düzenlenmesi öngörülmüştür. Hüküm kaynağa uygun hâle getirilmiştir.” (6102 sayılı TTK Gerekeşi, m.719).

⁸⁹ DEMİREL, s.44.

Hamilin, başvuru borçlularına karşı başvuru hakkını kazanmaya yönelik olarak düzenleteceği protesto, protesto muhatabı tacirin düzenlediği veya kabul ettiği senedi ödemede sıkıntıya düşüğünü, kambiyo taahhüdünü yerine getirmediğini veya getiremediğini tespit etmektedir. Tacirin düzenlediği veya ödemeyi kabul ettiği kambiyo senedini ödemediği veya ödeyemediğini, finansal kuruluşların ve bu tacir ile işlem yapan ticari çevrenin bilmeye hakkı vardır.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi⁹⁰, kredi kuruluşları ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından uygun görülecek finansal kuruluşların müşterilerinin risk bilgilerini toplamak ve söz konusu bilgileri bu kuruluşlar ile gerçek veya tüzel kişilerin kendileriyle ya da onay vermeleri koşuluyla gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile de paylaşılmasını sağlamak üzere Türkiye Bankalar Birliği nezdinde kurulmuştur. Kredi kuruluşları ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından uygun görülecek finansal kuruluşların, TBB Risk Merkezi'ne üye olmaları zorunlu tutulmuştur. Üyeler, müşterileri ile ilgili her türlü bilgiyi TBB Risk Merkezine bildirmekle yükümlüdür. TBB Risk Merkezi, bu yükümlülüğe uymayanlara bilgi akışını durdurmaya yetkili kılınmıştır (Bankacılık Kanunu, Ek m.1/1,2).

Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayımlanan Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Yönetmeliği'nin "Risk Merkezine üyelerce verilecek bilgilerin kapsam, biçim ve içeriği" başlıklı 9. maddesinin 1. fıkrasının e bendine göre, "Risk Merkezi Yönetimince belirlenecek asgari bildirim limitinin⁹¹ üzerindeki ödememe protestoları senet bazında, bu limitin altında kalan protestolu senetler ise adet ve tutar olarak tek kalem halinde" bildirilir. Ödememe protestoları dönemsel olarak üyeler ile paylaşılır (Yönetmelik, m.10/3). Gerçek veya tüzel kişiler, kendilerine ait bilgilerin kendilerine ya da üçüncü kişilere verilmesini talep edebilirler. Buna ilişkin başvurular yazılı olarak TBB Risk Merkezi'ne yapılır (Yönetmelik, m.10/3).

Kredi Kayıt Bürosu (KKB), dokuz bankanın ortaklığında Türkiye'nin ilk ve tek kredi bürosu olarak 11 Nisan 1995 tarihinde kurulmuştur. KKB,

⁹⁰ Resmi Gazete'nin 25 Şubat 2011 tarih, 27857(mükerrer) sayılı Nüshasında yayımlanan 6111 sayılı Kanun ile 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na Ek Madde 1 ve geçici Madde 28 ilave edilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi 28 Haziran 2013 tarihinde faaliyete geçmiştir.

⁹¹ Senet bazı asgari bildirim limiti 2011 yılı ve sonrası için 2.000 TL. olup, bunun altındaki tutarlar toplu olarak bildirilmektedir.

TBB Risk Merkezi'ne vekâleten tüm operasyonel ve teknik faaliyetleri kendi bünyesinde yürütmekte ve Risk Merkezi üyesi finansal kuruluşlara veri toplama ve paylaşım hizmeti vermektedir⁹².

Tacir tarafından düzenlenen veya kabul edilen senet sebebiyle ödememe protestosunun finansal kuruluşlar tarafından düzenlendiği durumlarda, gerek protestoya gerekse protesto muhatabı olan tacire ilişkin bilgiler TBB Risk Merkezi'ne bildirilir. Böyle bir durumda banka ve diğer finansal kuruluşlar, tacirin kambiyo senedini ödemediye sıkıntıya düştüğünü öğrenirler. Bu durum, tacirin ticari çevresinde ödeme yeteneği hakkında şüphe uyandırır. Böylece tacirin ticari çevresinden gördüğü itibar azalır, finansal kuruluşlar nezdindeki kredisi tükenir⁹³.

Haksız protesto çekildiği hallerde, tacirler gerçekte borçlu olmadıkları halde ticari itibar kaybı yaşarlar. Haksız protesto sebebiyle tacirlere kullandırılan krediler durdurulur, yeni kredi kullanmaları zorlaşır. Bu durum tacirin ticari faaliyetlerini aksatır, müşteri veya ticari çevresi ile sorun yaşamasına neden olur. Sonuçta haksız protesto sebebiyle tacir, hem işlerinin bozulması sebebiyle maddi zarara, hem de ticari itibar kaybı sebebiyle manevi zarara uğrar⁹⁴.

V. HAKSIZ PROTESTODAN DOĞAN HUKUKİ SORUMLULUK

A. Hukuki Sorumluluğun Şartları

TTK'da haksız protestoya ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmaması sebebiyle, uğranılan zararın tazmin sorumluluğu genel hükümlere dayanır (TMK m.2, TBK m.49). Haksız protesto, bir haksız fiil sorumluluğu halidir. Haksız fiil sorumluluğunun yaptırımı tazminattır. Haksız protesto sebebiyle sorumlu olanlar, ortaya çıkan maddi ve manevi zararları tazmin yükümlülüğü altındadırlar⁹⁵.

⁹² KKB'nin vermiş olduğu hizmetlerden birisi de "Risk Merkezi Müşteri Raporu"dur. Bu rapor hizmeti ile gerçek ve tüzel kişilerin Risk Merkezi nezdinde konsolide edilen ve Risk Merkezi üyeleri ile paylaşılan kendilerine ait finansal verilerle ilgili raporları alması sağlanmaktadır. Bu raporlardan birisi de "Protestolu Senet Raporu"dur. Bu raporda son 5 yıla ait protesto edilmiş senetlerde Banka Adı, Şube Adı, Kayıt Türü (Bildiri veya Kaldırı), Senet Tutarı, Protestolu Senet Bildirim Dönemi, Protestolu Senet Kaldırı Dönemi, Kaldırı Nedeni ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

⁹³ BOZGEYİK, s.144-145; BOZER/GÖLE, s.131; ÖZTAN, s.163; DEMİRKAPI, s.48.

⁹⁴ BOZGEYİK, s.145; DEMİRKAPI, s.49.

⁹⁵ KARAHAN/ARI/BOZGEYİK/SARAÇ/ÜNAL, s.296; BOZGEYİK, s.145; DEMİRKAPI, s.50; ÖZTAN, 1997, s.731, KINACIOĞLU, s.196.

Haksız protesto sebebiyle tazminatı talep hakkı, haksız protestoya maruz kalmış herkes için söz konusudur. Tazminat talep edenin tacir olup olmaması önem taşımamaktadır. Haksız protesto sebebiyle zarara uğrayan herkes, bu zararı tazmin ettirebilir⁹⁶. Tazminat talep edilebilmesi için;

- Protestonun Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen usule aykırı düzenlenmiş veya yanlış bilgiler içeriyor olması,

-Protestonun düzenlenmesinde sorumlu olanların kusurlu olması,

-Protesto sebebiyle maddi veya manevi bir zararın doğması,

-Zarar ile haksız protesto arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir⁹⁷.

Haksız protesto sebebiyle hukuki sorumluluk şartlarının gerçekleşmesi halinde, zarar görenler haksız protesto düzenlenmesinde kusuru bulunanlar karşı maddi veya manevi tazminat davası açabilirler.

B. Davacılar (Haksız Protesto Sebebiyle Zarar Görenler)

Haksız protesto sebebiyle zarar gören kural olarak protestonun muhatabı olan kişidir. Protestonun muhatabı ya senedi düzenleyen, ya poliçenin muhatabı ya da senetle ilgisi olmamakla birlikte protestoda muhatap gösterilen kişi olabilir. Başvuru borçluları zarar görmüşlerse, onlar da tazminat talep edebilirler⁹⁸. Örnek mahiyetinde belirtilenler haricinde de tazminat talep edebilecekler olabileceğinden, zarar görenler bakımından sınırlama yapmak mümkün değildir.

Protesto düzenleyen yetkili hamil ya da tahsil cirosuyla senedi devralan kişi de, noterin kusuru sebebiyle haksız protestodan zarar görmüş olabilirler. Hamil süresinde noterden protesto talebinde bulunmuş olmasına rağmen noter, protestoyu süresinde hazırlamamış, başvuru hakkının kullanılmasında elverişli ve geçerli bir protesto düzenlememiş olabilir. Bu gibi benzer durumlarda noterin hamile karşı tazmin borcu doğabilir⁹⁹.

⁹⁶ BOZGEYİK, s.145, dn.373. “*Haksız protesto nedeniyle manevi tazminata hükmedilebilmesi için, davacının tacir olması şart değildir. Şahsi menfaatleri haleldar olan herkes manevi tazminat isteminde bulunabilir.*” (Y.11. HD., T.26.3.1986, 1570/1737) (BAŞBUĞOĞLU, s.851).

⁹⁷ YILDIRIM, s.173; GÜRBÜZ, s.184; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.443.

⁹⁸ BOZGEYİK, s.148-149.

⁹⁹ DEMİRKAPI, s.51.

C. Davalılar (Haksız Protesto Sebebiyle Sorumlu Olanlar)

Haksız protesto sebebiyle sorumlu olanlar, her somut olayda hukuka aykırılığın türüne göre değişebilir. Bu sorumluluğun belirlenmesinde göz önünde tutulacak husus kusurun bulunup bulunmadığıdır. Haksız protesto sebebiyle birden fazla kişinin kusuru bulunursa, zarar görene karşı bu kişiler müteselsil sorumlu kabul edilmelidirler (TTK m.3,7).

Haksız protesto sebebiyle sorumlu olabilecek kişilerin başında protesto çekilmesine neden olan kambiyo senedinin hamili yer almaktadır. Senedin tahsil cirosu ile devredilmesi halinde, bu kişi de protesto düzenlenmesi talebinde bulunabilir. Senet hamili ve protestoyu düzenleyen banka ise, gerek haksız protestonun düzenlenmesi gerekse, bu durumun TBB Risk Merkezi'ne gereksiz bildirilmesi sebebiyle sorumlu tutulabilir.

Protestoyu düzenleyen noterin, protesto çekme şartlarının oluşup oluşmadığına ve kanuna aykırılığın bulunup bulunmadığına ilişkin hususları incelemesi gerekir. Noter, bu inceleme yükümlülüğünü gereği gibi veya hiç yerine getirmemiş olabilir¹⁰⁰. Noterin buradaki sorumluluğunda kusur şartı aranmaz. Noter kusursuz sorumludur (NK m.162)¹⁰¹. Protestonun noter kâtabi tarafından düzenlenmesi halinde, gerek işlemi yapan kâtip gerekse noter sorumlu tutulur. Noter kâtabinin düzenlediği haksız protesto sebebiyle tazminat ödemek zorunda kalan noter, personeline rücu edebilir (NK m.162/2).

Gerçek veya tüzel kişilerin TBB Risk Merkezi'nce paylaşılan bilgileri ile ilgili itiraz ve şikâyetlerinin muhatabı itiraz veya şikâyet konusu bilgiyi sağlayan üye banka veya finansal kuruluştur. TBB Risk Merkezi'nin, paylaştığı bilgiler nedeniyle üyeler, kaynak kuruluşlar ve üçüncü şahıslara karşı hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. TBB Risk Merkezi'nin, üyeleri veya kaynak kuruluşlar tarafından kendisine verilen bilgilerin doğruluğunu araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ayrıca bu bilgilerden kaynaklanabilecek ihtilaflarda herhangi bir taraf sıfatı da yoktur (TBB Risk Merkezi Yönetmeliği, m.18/1,2). Bu bağlamda TBB Risk Merkezinin haksız protesto sebebiyle davalı sıfatını alması mümkün görünmemektedir.

¹⁰⁰ BOZGEYİK, s.149.

¹⁰¹ İNAN, s.33; DEMİRKAPI, s.52. Noterin kusursuz sorumluluğu hususunda bkz. KURT, s.90; NART, s.429.

C. Maddi Tazminat

Haksız protesto sebebiyle malvarlığında azalma yaşayan kişi maddi tazminat talebinde bulunabilir. Doktrinde kabul edilen hakim görüşe göre, maddi tazminat talebinde bulunulabilmesi için kural olarak protestonun, TBB Risk Merkezi'ne bildirilmiş olması ve böylece bu protestodan banka ve finansal kuruluşların haberdar olması gerekir. Çünkü diğer banka ve finansal kuruluşların protesto edilen kişi veya tacir hakkında olumsuz bilgi sahibi olması ancak bu bildirim ile mümkündür¹⁰².

Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise bu bildirim varlığı, maddi tazminat için her zaman ön koşul olarak görülmemelidir. Zira TBB Risk Merkezi kanalı dışında banka ve finansal kuruluşlar başka yollarla da haksız protestodan haberdar olabilirler. Bu halde tazminat talebinde bulunan kişinin maddi zarar yaşayıp yaşamadığı, varsa bir zarar bunun haksız protestodan kaynaklanıp kaynaklanmadığının araştırılması, zarar görene bu hususta iddiasını ispatlama imkânı tanınması gerekir¹⁰³.

Maddi zararının tespiti amacıyla davacının haksız protesto öncesi ve sonra malvarlığının karşılaştırılması, bir azalma varsa bunun haksız protesto sebebiyle banka ve finansal kuruluşların kredi ilişkisi ne oranda etkilediğinin, davacının ticari faaliyetlerin bozulma yaşanıp yaşanmadığının bilirkişi aracılığıyla incelenmesi gerekir. Kanaatimizce davacının malvarlığında azalma olmasa bile malvarlığında beklenen artışın haksız protesto sebebiyle gerçekleşmemesi de zarar olarak belirlenebilir. Davacının tacir olması halinde bu araştırmanın ticari defter ve belgeler üzerinde yapılması gerekir.

D. Manevi Tazminat

Manevi zararın tazmini için, haksız protestonun TBB Risk Merkezi'ne bildirilmiş olması ya da tacirin ticari çevresince başka yollarla öğrenilmesi gerekir. Manevi tazminat talebinde bulunulması için maddi zararın varlığı aranmaz. Maddi zarar olmadan da manevi zarar ortaya çıkabilir¹⁰⁴. Haksız

¹⁰² KAYA, s.33; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.441.

¹⁰³ KAYA, s.33.

¹⁰⁴ “İş muhitinde dürüst faaliyetleri ile iyi bir şöhret yapmış olan iş adamı için bunun aksine bir intiba uyandırıcı her hareket bu intibai uyandıran taraf için ve özellikle davalı banka yönünden kusur teşkil eder. B.K.nun 49. maddesinde belirtildiği veçhile şahsi menfaatleri halleden olan kimse kusur vukuunda zarar ve ziyan ve hatanın hususi ağırlığı gerektirdiği takdirde manevi zarar namıyla nakti bir meblağın kendisine ödenmesini talep edebilir. Bir kredi müessesesi olan davalı bankanın kabul etmeme protestosu yerine ödememe protestosu keşide etmesi ve bunu Merkez Bankası bültenleri kanalıyla diğer bütün bankalara duyurması hali

protesto sebebiyle manevi tazminat talep edilebilmesi için, kişinin üzüntü duyması veya ticari itibar kaybına uğraması yeterlidir¹⁰⁵.

Manevi zarar daha çok tacirin haksız protesto sebebiyle ticari itibarının zedelenmesi ile ortaya çıkar. Ticari itibarın zedelenmesi ise, haksız protestonun TBB Risk Merkezi'ne bildirilerek diğer banka ve finans kuruluşları tarafından öğrenilmesi sonucu gerçekleşir. Bu nedenle TBB Risk Merkezi'ne yapılacak bildirimlerde banka veya finans kuruluşunun basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğüne uygun hareket ederek, gereğinde bu bildirim yapmaması gerekir¹⁰⁶. Bildirim yapılmış olsa dahi protestonun kaldırıldığı da bildirilerek tacirin daha fazla ticari itibar kaybı yaşamasının önüne geçilmelidir. Bankaların haksız protestoyu kaldırmaları ve bu durumu TBB Risk Merkezi'ne bildirmeleri manevi tazminat değerlendirmesinde mahkemece dikkate alınır¹⁰⁷. Uzun bir süre geçtikten sonra banka tarafından yapılacak düzeltme işlemi kusuru ve sorumluluğu azaltmayacaktır¹⁰⁸.

Haksız protesto sebebiyle manevi tazminat talep edilebilmesi için, protestonun Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi'ne bildirilmesi gerekmez. Ticari itibar kaybının haksız protesto sebebiyle yaşandığının tanık beyanları ile anlaşılması, tazminata hükmedilmesi için yeterli kabul edilmelidir¹⁰⁹.

ağır bir kusur teşkil eder. Davacı lehine B.K.nun söz konusu maddesi hükmüne göre manevi tazminatın hükmedilebilmesi için davacının ayrıca maddi bir zarar ve ziyana uğraması şart değildir.

Maddi zarar ve ziyan mevcut olmadan da manevi zarar gerçekleşebilir". (Y. 11.HD., T.8.6.1976, E.1976/2663, K.1976/3099) (Kazancı İBB).

¹⁰⁵ DEMİRKAPI, s.51; BOZGEYİK, s.147-148.

¹⁰⁶ *"Davacı, dokuz adet bononun ödenmemesi yolunda ihtiyati tedbir kararı almıştır. Davalı banka ihtiyati tedbir kararının tebliğinden sonra iki adet bono için işlerin yoğunluğu nedeniyle sehven protesto kaydı düzenlediği savunmasında bulunmuştur. Bankalar bir kredi ve güven müessesesidir, bu nedenle yaptıkları işin niteliğine göre diğer tacirlerden daha dikkatli ve basiretli davranmaları gerekir. Banka tarafından bir tacirin bonoların ödenmemesi yolunda aldığı ihtiyati tedbir kararına rağmen protesto edilerek, Merkez Bankasına bildirilmesi ve Merkez Bankası tarafından bu kişinin isminin protesto edilen kişiler arasında bülten alınması bir tacir için manevi tazminatı gerektiren ağır bir durum ve bu işlemi yapan banka tarafından da ağır kusuru oluşturur. O halde, mahkemece tarafların durumu da nazara alınarak davacı yararına uygun bir manevi tazminata hükmetmek gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir."* (Y. 11 HD., T.28.06.2005, E.2004/9468, K.2005/6891) (Kazancı İBB).

¹⁰⁷ DEMİRKAPI, s.51.

¹⁰⁸ BOZGEYİK, s.147-148.

¹⁰⁹ *"Haksız protestoda manevi tazminat istenebilmesi için, protestonun Merkez Bankası bülteninde yayımlanması da zorunlu değildir. Ticari itibarın bu nedenle sarsıldığının tanık beyanlarıyla anlaşılması halinde tazminata hükmetmek gerekir"* (Y.11. HD., T.21.1.1978, E.353, K.244) (GÜRBÜZ, s.133, dn.50; GÜRBÜZ, Ticari Senetler, s.444, dn.911).

E. Zamanaşımı

Haksız protesto sebebiyle açılacak tazminat davalarına, haksız fiiller için öngörülen TBK m.71/1 hükmü uygulanacaktır. Bu hükme göre tazminat talebi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar¹¹⁰. Bu talep, her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, ceza kanunundaki zamanaşımı süresi uygulanır (TBK m.72/1).

VI. HAKSIZ PROTESTONUN TEDBİR KARARI İLE ÖNLENMESİ

Haksız protesto sonrası gerçekte borçlu olmayan veya senetle ilgisi olmayan kişilerin uğrayacağı zararı telafi etmek çok zordur. Banka tarafından protestonun kaldırıldığı TBB Risk Merkezi'ne bildirilmiş ve durum düzeltilmiş olsa bile tacirin uğradığı zararın telafisi için artık çok geç kalınmış olabilir. Uğranılan maddi veya manevi zarar tazmin edilse dahi, ticari itibarın eski haline gelmesi mümkün olmayabilir. Bu nedenle müşteri ve ticari çevresinde iyi bir ticari itibar edinmiş olan tacir bakımından, haksız protestonun önlenmesi büyük önem taşır¹¹¹.

Haksız protestonun sebep olacağı maddi veya manevi zararların mahkemenin vereceği ihtiyati tedbir kararıyla önlenmesi mümkündür¹¹². Ancak protestonun önlenmesine ilişkin ihtiyati tedbir kararı, hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için gerekli şekil şartını yerine getirememesine ve bu sebeple de zarar görmesine neden olabilir¹¹³. Bu nedenle ihtiyati tedbir karar verilebilmesi için gerçekten haklı sebeplerin bulunması, yani düzenlenecek protestonun haksız olduğuna dair güçlü delillerin varlığı aranmalıdır. Ayrıca senedin ödenmesinden sorumlu düzenleyen veya kabul edenden talep

¹¹⁰ 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nda bu süre bir yıldır (818 sayılı mülga BK m.60/1). “Mahkemeye bozma kararına uyularak haksız protestodan kaynaklanan tazminat isteminde zamanaşımının bir yıl olup dava tarihine kadar olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Dosyadaki yazılara, mahkemeye uyulan bozma kararı gereğince hüküm verilmiş olmasına ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin bütün temyiz itirazları yerinde değildir.” (Y. 11 HD., T.10.05.2005, E.2004/7781, K.2005/4939) (Kazancı İBB).

¹¹¹ KAYA, s.35; POROY, s.409.

¹¹² ÖZTAN, 1997, s.731; KARAYALÇIN, s.198; İNAN, Protesto, s.291; DEMİRKAPI, s.53.

¹¹³ ALTUN, Tedbir, s.23; KARAYALÇIN, s.198-199.

edilebilecek tutarın tamamını karşılayacak bir teminat gösterilmesi gerekir. Aksi halde tedbir kararı verilmemelidir¹¹⁴.

Protesto düzenlenmesinin önlenmesi yerine, düzenlenen protestonun TBB Risk Merkezi'ne bildirilerek alenileşmenin önlenmesi de mümkün olabilir¹¹⁵. Ancak alenileşmeyi önlemenin, banka dışında protesto çekenler için geçerli olmayacağı, TBB Risk Merkezi'ne bildirilmese dahi haksız protestonun başka yollarla da öğrenilebileceği ve ticari itibar kaybına yol açabileceği için kesin çözüm yolu olmayacaktır¹¹⁶. Bu nedenle kambiyo senedi hamilinin muhtemel zararlarını karşılayacak bir teminat gösterilmesi şartıyla, haksız protestonun önlenmesine yönelik ihtiyati tedbir kararı verilmesinin en uygun çözüm yolu olduğu görülmektedir.

VII. SONUÇ

Protesto kavramı, kıymetli evrak hukukunda ve kambiyo senetleri uygulamasında, başvuru borçlularına karşı başvuru hakkının kullanılabilmesi için senedin kabul edilmemesi veya ödenmemesi hallerinin tespiti veya bu tespit amacıyla noter tarafından düzenlenen resmi belge anlamlarında kullanılmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Kambiyo Senetleri"ne ilişkin hükümleri içerisinde protesto, poliçe hükümlerinde düzenlenmiştir (TTK m.714-722). Bu hükümleri bir kısmı, protestonun süresi ve şartları (TTK m.714), düzenlenme usulü (TTK m.715, 717-720) ve protesto içinde yer alması gereken kayıtlara (TTK m.716) ilişkindir.

Protestonun, kanunda öngörülen usule uygun düzenlenmemesi veya içerdiği bilgilerin yanlış olması halinde, borçlu ya da senetle ilgisi olmayan kişilerin, kanuna aykırı düzenlenen bu protestodan dolayı zarar görmesine neden olabilir. Protesto, kanunda öngörülen usule uygun olarak hazırlanmış ve içerdiği kayıtlar doğru olsa bile, iyi niyet kurallarına aykırı olarak kambiyo senedinde görünen veya görünmeyen kişilerin zararına düzenlenmiş de olabilir. Kanuna aykırı düzenlenen veya yanlış bilgiler içeren, bu nedenle de gerçekte borçlu olmayan veya kambiyo ilişkisinde yer almayan kişilerin zararına yol açan protestolar "haksız protesto" olarak nitelendirilmektedir.

6102 sayılı TTK'da haksız protestoya ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen, haksız protesto doktrinde tartışılmış ve yargı

¹¹⁴ KARAYALÇIN, s.199; KAYA, s.35-36.

¹¹⁵ İNAN, Protesto, s.296; KARAYALÇIN, s.199.

¹¹⁶ KAYA, s.36.

kararlarına da konu olmuştur. Haksız protesto, aynı zamanda bir haksız fiil hali olması sebebiyle, protesto muhatabı uğradığı zarar sebebiyle, TBK m.49 hükmüne göre zararını tazmin ettirebilir.

Haksız protesto hallerini sayma suretiyle sınırlandırmak mümkün değildir. Yargıtay kararlarına konu olmuş ve uygulamada görülebilecek haksız protesto hallerine şunlar örnek olarak verilebilir:

- Kambiyo senedi niteliği taşımayan senetler için protesto düzenlenmesi,
- Hatır senedi için protesto düzenlenmesi,
- Bedeli tahsil edilmiş veya ödenmesi kabul edilmemiş senet için ödememe protesto düzenlenmesi,
- Senet ile ilgisi olmayan kişiye protesto düzenlenmesi,
- İbraz yükümlülüğü yerine getirilmeksizin protesto düzenlenmesi,
- Kabule arz yükümlülüğü yerine getirilmeksizin protesto düzenlenmesi,
- Protesto belgesinin TTK m. 716'da öngörülen zorunlu unsurları içermemesi,
- Kabul etmeme yerine ödememe protestosu düzenlenmesi,
- Kabule arz edilmemiş ya da kabul etmeme protestosu çekilmemiş poliçede muhataba karşı ödememe protestosu düzenlenmesi,
- Kanunda öngörülen sürelerle uyulmaksızın protesto düzenlenmesi,
- İhtiyati muhataba başvurulmaksızın protesto düzenlenmesi,
- Protestonun yetkili noter tarafından düzenlenmemesi,
- Birden fazla protesto düzenlenmesi,

Kambiyo senedinin kabul edilmemesi veya ödenmemesi sebebiyle herkes haksız protestonun muhatabı olabilir, bu nedenle zarara uğrayabilir. Buna rağmen, tacirlerin ticari itibarlarını koruma kaygıları haksız protestoyu kendileri için daha önemli kılmaktadır. Zira, hamilin, başvuru borçlularına karşı başvuru hakkını kazanmaya yönelik olarak düzenleteceği protesto, protesto muhatabı tacirin düzenlediği veya kabul ettiği senedi ödemede sıkıntıya düştüğünü, kambiyo taahhüdünü yerine getirmediğini veya getiremediğini tespit etmektedir. Tacir tarafından düzenlenen veya kabul edilen senet sebebiyle ödememe protestosunun finansal kuruluşlar tarafından düzenletildiği durumlarda, gerek protestoya gerekse protesto muhatabı olan

tacire ilişkin bilgiler TBB Risk Merkezi'ne bildirilir. Böyle bir durumda banka ve diğer finansal kuruluşlar, tacirin kambiyo senedini ödemede sıkıntıya düştüğünü öğrenirler. Bu durum, tacirin ticari çevresinde ödeme yeteneği hakkında şüphe uyandırır.

TTK'da haksız protestoya ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmaması sebebiyle, uğranılan zararın tazmin sorumluluğu genel hükümlere dayanır (TMK m.2, TBK m.49). Haksız protesto sebebiyle zarar gören herkes, maddi veya manevi zararının tazminin talep edebilir. Haksız protesto sebebiyle tazminat talep edilebilmesi için;

- Protestonun Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen usule aykırı düzenlenmiş veya yanlış bilgiler içeriyor olması,
- Protestonun düzenlenmesinde sorumlu olanların kusurlu olması,
- Protesto sebebiyle maddi veya manevi bir zararın doğması,
- Zarar ile haksız protesto arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir.

Haksız protesto sebebiyle sorumlu olanlar, her somut olayda hukuka aykırılığın türüne göre değişebilir. Bu sorumluluğun belirlenmesinde göz önünde tutulacak husus kusurun bulunup bulunmadığıdır. Haksız protesto sebebiyle birden fazla kişinin kusuru bulunursa, zarar görene karşı bu kişiler müteselsil sorumlu kabul edilmelidirler (TTK m.3,7). Gerçek veya tüzel kişilerin TBB Risk Merkezi'nce paylaşılan bilgileri ile ilgili itiraz ve şikâyetlerinin muhatabı itiraz veya şikâyet konusu bilgiyi sağlayan üye banka veya finansal kuruluştur. TBB Risk Merkezi'nin, paylaştığı bilgiler nedeniyle üyeler, kaynak kuruluşlar ve üçüncü şahıslara karşı hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Haksız protesto sonrası gerçekte borçlu olmayan veya senetle ilgisi olmayan kişilerin uğrayacağı zararı telafi etmek çok zordur. Banka tarafından protestonun kaldırıldığı TBB Risk Merkezi'ne bildirilmiş ve durum düzeltilmiş olsa bile tacirin uğradığı zararın telafisi için artık çok geç kalınmış olabilir. Haksız protestonun sebep olacağı maddi veya manevi zararların mahkemenin vereceği ihtiyati tedbir kararıyla önlenmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

ALTUN, Cevdet, Ticari Senetlerde “İBRAZ”ın Geçerliliğinin Saptanması ve PROTESTO, *TNBHD*, S.9, 15 Şubat 1976, s.62-65.

ALTUN, Cevdet, Tedbir Yoluyla Protestonun Durdurulması ve Sonuçları, *TNBHD*, S.15, 15 Ağustos 1977, s.22-25.

AYDIN, Muzaffer, Açıklamalı ve İçtihatlı Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu İle Takipte Şikayet, Ankara 2011.

AYDINALP, Sezai, Protestonun Geçerliliği, *BATİDER*, 1980, C.X, S.3, s.659-706.

BAHTİYAR, Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2014.

BAŞBUĞOĞLU, Tarık, Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C.1, Ankara 1988.

BOZER, Ali/GÖLE, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015.

BOZGEYİK, Hayri, Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara 2003.

CAN, Mertol, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015.

DEMİREL, Duygu, Ticari İtibarın Zedelenmesi ve Manevi Tazminat Davası, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ocak 2013, S.1, s.39-73.

DEMİRKAPI, Ertan, Noterlik Uygulaması Açısından Kambiyo Senetlerinde Protestolar, *TNBHD (Hakemli)*, 2014, Y.1, S.2, s.23-58.

DOĞANAY, İsmail, Kambiyo Senetleri Münasebetiyle Noterler Tarafından Çekilen Protestonun Mahiyeti, *TNBHD*, 15 Şubat 1976, S.9, s.20-29.

DOĞANAY, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.2, Ankara 1981. (Şerh)

DOĞANAY, İsmail, Poliçe ve Emre Muharrer Senet Sebebiyle Çekilen Protestodan Doğan Hukuki Sonuçlar, *BATİDER*, 1972, C.VI, S.3, s.519-537. (Protesto)

DOMANIÇ, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK ŞERHİ-IV, İstanbul 1990.

ERİŞ, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak,

Ankara 2014.

ERİŞ, Gönen, Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, C.2, Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara 1988. (Kanun)

ERTEKİN, Erol/KARATAŞ, İzzet, Uygulamada Ticari Senetler, Ankara 1998.

GÜRBÜZ, A. Hulûsi, Bankalarla Ticari Senetler İlişkisi, Ankara 1981.

GÜRBÜZ, A. Hulûsi, Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984. (Ticari Senetler)

GÜRBÜZ, A. Hulûsi, Türk Ticaret Kanunu Uygulaması Açısından Kıymetli Evrak ve Özellikle Ticari Senetler, *Türk Ticaret Kanunu'nun 30. Yılı Semineri*, İstanbul 1988, s.255-362. (Seminer)

İNAN, Atilla, Kusursuz Sorumluluk Örneği olarak Noterlerin Hukuki Sorumluluğu, *Sayıştay Dergisi*, Ocak-Mart 2000, S.6, s.25-35.

İNAN, Nurkut, Kanunname-i Ticarete Göre Protestolar, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1965-1966, C. 22-23, S.1-4, s.829-846.

İNAN, Nurkut, Protestoya İlişkin Bazı Sorunlar, *BATİDER*, 1967, C.IV, S.2, s.285-296. (Protesto)

İNAN, Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara 1969. (Hatır Senedi)

KALPSÜZ, Turgut, Noterlikçe Ödememe Protestosu Düzenlenmesi, *TNBHD*, 15 Şubat 1974, S.1, s.9-19.

KARAHAN, Sami/ARI, Zekeriya/BOZGEYİK, Hayri/SARAÇ, Tahir/ÜNAL, Mücahit, Kıymetli Evrak Hukuku, Konya 2015.

KARAYALÇIN, Yaşar, Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), Ankara 1970.

KAYA, K. Tayfun, Haksız Protesto ve Protesto Nedeniyle Ticari İtibarın Zedelenmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 1982, S.1, s.23-37.

KAYAR, İsmail, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Hukuku, Ankara 2015.

KINACIOĞLU, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1999.

KURT, Leyla Müjde, Noterlerin Hukuki Sorumluluğu, *Gazi Üniversitesi*

Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XVIII, 2014, S.2, s.85-118.

MOROĞLU, Erdoğan, *Hukukî Mütalâalar*, İstanbul 2007.

NART, Serdar, Noterlerin Hukuki Sorumluluğu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.11, Özel Sayı, 2009, s.425-452.

OKTAY, Saibe, Polîçede Defîler, *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan*, Ankara 1986, s.339-366.

ÖZBEK, Mustafa, *Noter Senetlerinde Sahtelik*, Ankara 2009.

ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 1997. (1997)

ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2015.

POROY, Reha, *Kambiyo Senetlerinde Protesto Çekilmesiyle İlgili Bazı Meseleler, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası*, 10-18 Mayıs 1961, BTHAE, 1962, s.397-437.

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, İstanbul 2013.

PULAŞLI, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, Ankara 2015.

ŞİMŞEK, Edip, *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*, Ankara 1982.

TANJU, Fahrettin, *Kambiyo Senetlerinin İbraz ve Protestosu, TNBHD*, 15 Ağustos 1978, S.19, s.19-29.

TÜRK, Ahmet, *Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.7, Özel Sayı, Prof.Dr.İrfan Baştuğ'a Armağan, İzmir 2005, s.307-381.

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul 2015.

YILDIRIM, Abdulkerim, *Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, Ankara 2015.

YILMAZ, A. Lerzan, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler*, İstanbul 2007.

ZEYNELOĞLU, Ahmet, *Kambiyo Senetlerinde Protesto, TNBHD*, 15 Ağustos 1977, S.15, s.6-10.

